

Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi kohta esitatud ettepanekud ja nendega arvestamine

Esitaja (eraisikul initsiaalid), kuupäev ja kirja nr	Ettepaneku sisu	Ettepanekuga arvestamine/mittearvestamine
M.O. 28.05.2026	Palun täpsustada, kas kavandatud detailplaneering mõjutab kuidagi järgmiseid kinnistuid ja nende võimalikke kasutustingimusi tulevikus: 1. kinnistu 1 (<i>kirja saatjale teada, järjekord muutmata</i>) 2. kinnistu 2 (<i>kirja saatjale teada, järjekord muutmata</i>) 3. kinnistu 3 (<i>kirja saatjale teada, järjekord muutmata</i>)	Selgitus. Kinnistu 1 asub detailplaneeringualal, kus koostatav detailplaneering võib mõjutada katastriüksuse kasutamist, sest võib tekkida kattumine tuuliku positsiooniga või tuulepargi toimimiseks vajaliku taristuga. Tuuliku ja sellega seotud taristu kavandamine kinnistule saab toimuda maaomaniku nõusolekul. Kinnistu 2 ja 3 asuvad detailplaneeringuala kontaktvööndis. Võimalikud mõjud ja kasutustingimused selgitatakse välja planeeringu käigus. Praegune teadmine on selline, et küsitud kinnistud on kõik 100% maatulundusmaa sihtotstarbega ja maa sihtotstarbeliseks kasutamiseks, st põllumajandussaaduste tootmiseks või metsa kasvatamiseks alal piiranguid eeldatavalt ei teki. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
R. E. 28.05.2026	Esitan käesolevaga vastuväite Aidu ja Aidu-Liiva tuulepargi detailplaneeringu ning keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamisele. Minu peamine mure puudutab kohalike inimeste heaolu, tervist, une kvaliteeti ja tegelikku elukeskkonda. <u>Leian, et praeguses menetluses ei arvestata piisavalt kohalike elanike reaalseid kogemusi ning mõju hinnatakse liiga formaalselt, tuginedes administratiivsetele piiridele ja varasematele modelleerimistele.</u>	Selgitus. Detailplaneeringulahendust alles hakatakse koostama ehk menetlus on algetapis ja mõjude hindamist alles alustatakse. Praeguses etapis toimub mõjuvaldkondade kaardistamine, millele mõju hakatakse hindama. Vastavalt programmis toodule hinnatakse inimese heaolu ja varale avalduvat mõju, tuginedes keskkonnamõju hindamise ja

	Olen vallavalitsusele varasemalt juba kirjutanud seoses olemasolevate tuuleparkide mõjuga oma elukeskkonnale. Kirjeldasin oma pöördumises, et olen täheldanud: õiseid ärkamisi; ilmast ja tuule suunast sõltuvaid helisid, mida varasemalt ei esinenud. Vallavalitsuse 11.02.2025 vastuses ei vaidlustatud minu tähelepanekute olemasolu, kuid sisuliselt jäeti need kontrollimata ja hindamata. Vastusest nähtub, et vald ei pidanud vajalikuks täiendavate uuringute või mõõtmiste läbiviimist ning tugines peamiselt: • 2011. aastal koostatud KSH-le; • vanadele müramodelleerimistele; • administratiivsele 2 km mõjualale. Pean oluliseks rõhutada, et vallavalitsus ise selgitas oma varasemas vastuses, et 2 km ja 3 km mõjualad tulenevad keskkonnatasude seadusest ning on seotud tasude ja kompensatsioonimehhanismidega. See ei tähenda, et tegelik mõju inimese heaolule või elukeskkonnale lõppeks täpselt selle piiri juures. Leian, et kohalike inimeste reaalseid tähelepanekuid ei saa kõrvale jätta üksnes põhjusel, et need ei mahu olemasolevatesse mudelitesse või administratiivsetesse piiridesse.	keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 40 lõikele 4 (inimese tervis, sotsiaalsed vajadused ja vara). Inimeste heaolu ja tervisele avalduvat mõju hinnatakse müra (sh madalsageduslik müra), nähtavuse ja varjutuse mõju kaudu. KSH aruandes hinnatakse tuulikute vibratsiooni mõju ainult siis, kui tuulepark kavandatakse vibratsioonitundlikule hoonele lähemale kui 500 meetrit või kui aruande koostamise ajaks on avaldatud uued ametlikud suunised, mis nõuavad põhjalikumat hindamist. Kui tuulikud paiknevad tundlikest hoonetest vähemalt 500 meetri kaugusel ja uusi nõudeid ei ole, lähtutakse eeldusest, et vibratsioon ei põhjusta olulist keskkonnamõju ning teemat KSH aruandes täiendavalt ei käsitleta. KSH-s modelleeritakse müra (sh madalsageduslik) mõju ulatust, koostatakse nähtavusanalüüs ning hinnatakse varjutust ja visuaalset mõju (kirjeldatud programmis ptk 3.6.5). Nõustume, et 2 km ja 3 km mõjualad on vaid häiringu kompensatsioonimehhanismidega seotud, mitte reaalsete mõju ulatustega. Seepärast viiakse KSH menetluses läbi asukohapõhised modelleerimised müra ja varjutuse osas ning hinnatakse mõju inimese heaolule ja varale. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Lüganuse Vallavolikogu otsusega algatati detailplaneering, mille eesmärk on rajada kuni 11 tuulikust koosnev tuulepark koos energiasalvestite, päikesepargi ning muu teenindava taristuga. Kavandatavate tuulikute kõrgus ulatub kuni 300 meetrini ning planeeringuala suurus on ligikaudu 364 hektarit. Leian, et tegemist on väga suure ruumilise ja visuaalse mõjuga arendusega, mille tegelik mõju kohalikele elanikele ei ole tänaseks piisavalt hinnatud.	Selgitus. KSH programmi eesmärk on määratleda mõju hindamise ulatus, meetodika, mõjuvaldkonnad ja uuringute vajadus, et tagada kavandatava detailplaneeringu

	Kõige problemaatilisem on asjaolu, et isegi planeeringu enda dokumentides tunnistatakse vajadust täiendavate uuringute järele. Planeeringu materjalides tuuakse välja vajadus läbi viia: • linnustiku uuringud; • nahkhiirte uuringud; • Natura hindamine; • mürauuringud; • varjutuse hindamine; • visuaalse mõju hindamine; • ning muud täiendavad analüüsid. See tähendab, et tänasel hetkel puudub tegelikult piisav teadmine, milline saab olema arenduse tegelik mõju kohalikele inimestele ja keskkonnale.	keskkonnamõjude terviklik, tõenduspõhine ja läbipaistev hindamine. KSH menetlus on osa detailplaneeringu koostamise protsessist ning selle ülesanne on hinnata, kuidas kavandatud lahendus mõjutab keskkonda ning milliseid leevendus- või vältimismeetmeid tuleb rakendada. KSH menetluse põhietapid on KSH algatamine, KSH programmi koostamine ja selle kohta ettepanekute küsimine (praegune etapp), uuringute läbiviimine ja nende alusel KSH aruande koostamine, avalikustamine ja kaasamine (sh avalik arutelu), aruande täiendamine, KSH aruande vastuvõtmine. Eeldatav ajakava on toodud programmis ptk 4.1. Selgitame, et praegu on alustatud uuringute läbiviimisega ja sisuline mõju hindamine toimub järgmises etapis, kus selguvad ka tuulikute ja nende teenindamiseks vajaliku taristu täpsed asukohad ning sellest lähtuvalt mõju inimese tervisele, heaolule, varale ja keskkonnale. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Lisaks kinnitab teadmiste puudulikkust asjaolu, et juba on koostamisel täiendavad kaitsealuste taimede ning nahkhiirte uuringud, mille eesmärk on välja selgitada võimalikud olulised mõjud looduskeskkonnale ja kaitsealustele liikidele.	Selgitus. Väide, et täiendavate uuringute koostamine kinnitab teadmiste puudulikkust, ei ole põhjendatud. Eestis on tuuleparkide planeerimisel elustiku-uuringute läbiviimine tavapärane ja nõutav osa planeerimis- ning keskkonnamõju strateegilise hindamise protsessist. Kaitsealuste taimede, lindude ja käsitiivaliste jt looduskaitseks oluliste liikide uuringute eesmärk on koguda konkreetsetes planeeringualas paiknevate asukohapõhist teavet, mis võimaldab hinnata võimalikke

		mõjusid ning vajadusel kavandada vältimis- ja leevendusmeetmeid. Selliste uuringute läbiviimine on seega tuuleparkide planeerimise tavapärane osa ning ilma vastavate andmeteta ei ole võimalik mõju looduskeskonnale piisava kindlusega hinnata ega planeeringuotsuseid teha. Uuringute koostamine näitab pigem seda, et mõjude hindamine toimub süsteemselt ja ettevaatuspõhimõttest lähtudes, mitte seda, et olemasolevad teadmised oleksid ebapiisavad. KSH aruande valmimisel toimub järgmine kaasamine ja siis saavad kõik huvilised koostatud KSH aruandele ja detailplaneeringulahendusele arvamust avaldada. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Leian, et olukorras, kus mõju ei ole veel selge ega lõplikult hinnatud, ei tohiks nii suure mõjuga arendust käsitleda tavapärase või vähese riskiga projektina.	Selgitus Tegemist on tulenevalt Vabariigi Valitsuse 01.10.2015 määrusest nr 102 ORME (olulise ruumilise mõjuga ehitis) objektiga. Detailplaneeringuala asub üldplaneeringuga määratud ORME alal. Üldplaneeringu koostamisel on seda suure mõjuga arendust juba hinnatud ja põhimõtteliselt sobiv asukoht selleks valitud. Selgitame, et hetkel on koostatud keskkonnamõju strateegilise hindamise programm, millele järgneb KSH aruande koostamise etapp, kus hinnatakse täiendavalt programmis välja toodud eeldatavalt olulise mõjuga mõjuvaldkondi (programmis ptk 3.6). KSH-s hinnatakse mõju elusloodusele, mõju väärtuslikule põllumajandusmaale, mõju inimese tervisele, heaolule ja varale, visuaalset mõju ja varjutust, mõju kultuurimälestistele ja maavaravarudele, mõju

		kliimakindlusele ja riigikaitselistele objektidele, ning kumulatiivset mõju. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Murettekitav on ka see, kuidas avalikkuses ja ametlikes vastustes käsitletakse inimese heaolu küsimust. Sageli rõhutatakse, et otsest seost raskete tervisekahjustuste ja tuuleparkide vahel ei ole teaduslikult lõplikult tõendatud. Samas tunnistatakse ka ametlikes seisukohtades, et inimesed kogevad tuuleparkide läheduses: • häiritust; • stressi; • uneprobleeme; • ning elukvaliteedi langust. Leian, et inimese heaolu ei saa hinnata ainult selle järgi, kas mõju põhjustab otseselt diagnoositava haiguse. Kodurahu, normaalne uni, vaikne elukeskkond ja turvatunne oma kodus on samuti olulised väärtused. Praegune lähenemine jätab mulje, et kohalike elanike kogemusi püütakse hinnata ainult väga kitsaste tehniliste normide kaudu, samal ajal kui inimeste tegelik elukeskkonna kogemus jäetakse tahaplaanile. Samuti jätab praegune süsteem mulje, et inimesed, kes jäävad väljapoole ametlikku mõjuala, jäetakse sisuliselt tähelepanuta isegi siis, kui nad realselt mõju kogevad. Samal ajal jäävad need inimesed ilma võimalikest hüvedest ja kompensatsioonidest. Leian, et selline jäik administratiivne piir ei arvesta: • ilmastikutingimusi; • tuule suunda; • maastiku eripära; • madalsagedusliku heli võimalikku levikut; • ega inimeste erinevat tundlikkust.	Selgitus. Keskkonnamõju hindamise üks keskseid põhimõtteid on keskendumine olulistele keskkonnamõjudele, mille puhul hinnatakse nende ulatust ja olulisust ning kavandatakse leevendusmeetmed eesmärgiga viia mõju alla olulise künnise. Seejuures lähtutakse arusaamast, et kõik häiringud ei ole täielikult vältitavad – teatud mõjud, sh müra võivad teatud tasemel püsima jääda ka pärast leevendusmeetmete rakendamist. Ainuüksi häiringute olemasolu ei ole iseenesest piisav põhjus kavandatava tegevuse keelamiseks, kui on hinnatud ja näidatud, et mõju ei ületa olulist taset ning keskkonnakasutus on tasakaalus ja põhjendatud. Vastavalt programmis toodule hinnatakse inimese tervisele, heaolule ja varale avalduvat mõju, tuginedes leskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 40 lõikele 4 (<i>inimese tervis, sotsiaalsed vajadused ja vara</i>). Inimeste heaolu ja tervisele avalduvat mõju hinnatakse müra ja varjutuse mõju kaudu. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Tekib õigustatud küsimus, miks selliseid suuri tööstuslikke arendusi kavandatakse peamiselt väiksemate kogukondade ja maapiirkondade lähedusse. Kui mõju inimese heaolule on tõepoolest nii minimaalne nagu sageli väidetakse, siis oleks loogiline kavandada selliseid arendusi ka suuremate	Selgitus. Tuuleparkide asukoha valik ei lähtu eeldusest, et maapiirkondade elanike huvid oleksid vähem olulised

	linnade vahetusse lähedusse, kus mõju jaguneks ühiskonnas võrdselt. See tekitab kohalikes elanikes põhjendatud tunde, et maapiirkondade inimeste huve ja elukeskkonda peetakse vähem oluliseks ning nende häiringuid ollakse valmis lihtsamini aktsepteerima. Lisaks tekitab küsimusi kohalike elanike tegelik kaasamine otsustusprotsessi. Nii suure mõjuga arenduse puhul peaks kogukonna arvamus olema sisuline ja otsuseid mõjutav osa menetlusest, mitte pelgalt formaalne nõue. Samuti tuleb arvestada piirkonna visuaalse ja identiteedilise väärtusega. Aidu piirkond on tuntud oma ainulaadse maastiku, puhkevõimaluste ja turismipotentsiaali poolest. Kuni 300 meetri kõrgused tööstuslikud tuulikud muudaksid piirkonna iseloomu väga ulatuslikult ning võivad kahjustada piirkonna atraktiivsust nii kohalike elanike kui ka külastajate jaoks. Leian, et enne sellise arenduse edasiviimist tuleb läbi viia sõltumatud ja põhjalikud uuringud ning anda kohalikele elanikele reaalne võimalus kaasa rääkida. Palun detailplaneeringu ja KSH menetluses: • hinnata mõju ka väljaspool ametlikku 2 km mõjuala; • viia läbi sõltumatud täiendavad uuringud inimese heaolu, unehäirete, madalsagedusliku heli ja kumulatiivse mõju osas; • hinnata eraldi kõrgemate tuulikute võimalikku mõju; • kaasata kohalikke elanikke sisuliselt, mitte üksnes formaalselt; • arvestada kohalike inimeste tegelikke tähelepanekuid ja kogemusi; • mitte käsitleda vanu modelleerimisi lõpliku ja vaieldamatu tõena olukorras, kus piirkonda kavandatakse uusi ja suuremaid rajatisi. Samuti palun käesolevale vastuväitele vastamisel mitte piirduda üksnes üldiste viidete ja varasemate normatiivsete dokumentidega, vaid käsitleda sisuliselt ka kohalike elanike reaalseid tähelepanekuid ja tõstatatud küsimusi. Leian, et pelgalt administratiivsetele piiridele, vanadele modelleerimistele või üldistele normidele tuginemine ei anna piisavat vastust küsimusele, kuidas kavandatav arendus mõjutab tegelikku elukeskkonda ja kohalike inimeste heaolu.	või nende elukeskkonna mõjutamine vastuvõetavam. Suuremate linnade ümbruses on asustustihedus oluliselt suurem ning seetõttu on keeruline leida piisava ulatusega alasid, kus oleks võimalik täita kõik kehtivad keskkonna-, müra-, varjutus- ja ohutusnõuded, sh sobivad tuuleolud jm kriteeriumid. Selgitame, et käesoleval juhul ei otsita tuulepargile asukohta Eestis tervikuna ega Lüganuse valla haldusterritooriumil, vaid menetluses on konkreetse ala detailplaneering. Kõnealuse detailplaneeringu ala paikneb Lüganuse valla üldplaneeringus määratud potentsiaalselt sobival tuulenergeetika arendamise alal, mille puhul on üldplaneeringus selgelt märgitud, et arendusvõimalused selguvad detailplaneeringu, keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) ja vajalike uuringute käigus. Seega ei otsustata detailplaneeringu menetluses tuuleenergia arendamise põhimõttelist sobivust valla territooriumil, vaid hinnatakse, kas kavandatav arendus on konkreetset üldplaneeringus määratud alal võimalik ning millised on selle mõjud ümbritsevale keskkonnale ja kohalikele elanikele. Planeerimismenetluse eesmärk ongi nende mõjude väljaselgitamine ning otsuse tegemine pärast uuringute (sh nähtavusanalüüs ja visualiseeringud) läbiviimist, mille tulemusi arvestatakse keskkonnamõju strateegilise hindamise läbiviimisel, ja avalikkuse kaasamise tulemusel. Piirkonna maastikuliste, visuaalsete ja identiteediväärtustega arvestamine on detailplaneeringu menetluse oluline osa. Samas ei saa eeldada, et kavandatav tuulepark kahjustab piirkonna
--	--	--

		atraktiivsust või turismipotentsiaali ilma mõjusid põhjalikult hindamata. Seetõttu analüüsitakse planeeringu menetluses muu hulgas ka tuulikute visuaalset mõju maastikule ning mõju piirkonna kasutusele ja väärtustele. Aidu piirkonna eripärad, sealhulgas maastik, puhkevõimalused ja väljakujunenud kasutusviisid, on seejuures olulised lähtekohad. Menetluse eesmärk ongi välja selgitada kavandatava arenduse tegelikud mõjud ning hinnata, kas ja millistel tingimustel on arendus selles asukohas võimalik. Mõjuala ulatus sõltub mõju liigist ja retseptorist, ehk mõjuala ei ole seotud 2 km alaga. Mõjuala ulatus on kirjeldatud programmis ptk 3.2. Sõltumatut uuringut tuulikute põhjustatud tervisemõjudest koostab Tartu Ülikool ja selle ülevaateuuringu I etapi aruanne on valminud ning kättesaadav https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2025-09/Ülevaateuuringu%20I%20etapp%20%28tuulepargid%29.pdf Täpsustame, et eelmainitud uuringut viiakse läbi riiklikul tasandil, mitte tuulepargi detailplaneeringu raames. Koostatava detailplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise raames võetakse arvesse muuhulgas eelmainitud uuringut ning hinnatakse mõju inimese heaolule, tervisele ja varale läbi müra ja varjutuse mõju (modelleeritakse KSH raames) ning läbi mõju kinnisvara hindadele (programmi ptk 3.6.5). Detailplaneeringu koostamisel selguvates võimalikes tuuliku asukohtades modelleeritakse müra mõju,
--	--	--

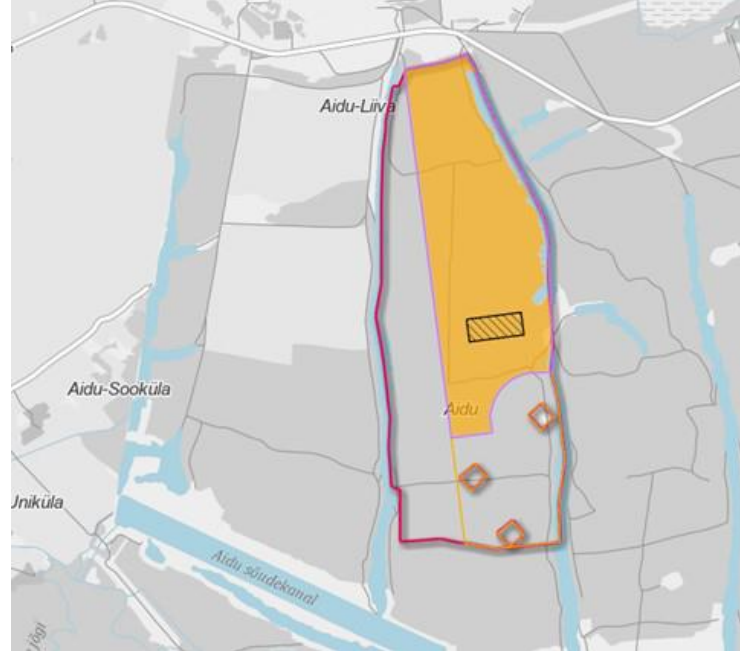
		varjutust ja nähtavust vastavalt valitud tuuliku parameetritele, st kui kavandatakse püstitada 300 m kõrgused tuulikud, siis nende andmete alusel ka modelleeritakse. Eraldi unehäirete uuringut detailplaneeringu menetluses ei kavandata. Planeerimismenetluses hinnatakse kavandatava tegevuse vastavust kehtestatud normidele ja nõuetele, sealhulgas müra osas. Kui uuringud näitavad, et õigusaktides sätestatud normväärtusi ei ole võimalik täita, tuleb kavandatavat lahendust muuta või kaaluda selle elluviimise võimalikkust. Samuti tehakse varjutuse analüüs. Seetõttu ei annaks eraldiseisva unehäirete uuringu läbiviimine täiendavat sisendit võrreldes nende mõjude hindamisega, mille kaudu võimalikke unehäireid põhjustavad tegurid juba planeerimismenetluses analüüsitakse. Avalikes menetlustes inimeste kaasamine tähendab läbipaistva ja avatud protsessi tagamist, kus huvigruppidel ja kodanikel on võimalus oma arvamust avaldada ning ettepanekuid esitada. Kaasamise eesmärk on parandada otsuste kvaliteeti, tuua sisse erinevaid vaatenurki ja suurendada otsuste legitiimsust. Samas ei tähenda kaasamine, et kõik esitatud ettepanekud tuleb automaatselt arvesse võtta või ellu viia. Otsustajal on kohustus kaaluda erinevaid huve, õiguslikke raame, avalikku ja erahuvi, uuringute tulemusi ning praktilisi võimalusi. Kohalike elanike seisukohad on seejuures oluline sisend, mis võib mõjutada nii planeeringulahendust, kavandatavaid leevendusmeetmeid kui ka lõplikku otsust planeeringu kehtestamise üle. Oluline on, et ettepanekuid analüüsitakse sisuliselt ning nende suhtes tehakse
--	--	--

		põhjendatud otsus. Seega on kaasamise keskmes mitte üksmeele saavutamine iga hinna eest, vaid õiglane, läbipaistev ja argumenteeritud otsustusprotsess, kus kõigil osapooltel on võimalus esitada ettepanekuid, küsimusi ja vastuväiteid nii planeeringulahenduse, keskkonnamõtjude hindamise kui ka koostatud uuringute kohta. Detailplaneeringu LS ja KSH programmi ptk 3.6.6 lisati, et KSH aruandes hinnatakse mõju maastikule ja identiteediväärtusega aladele, sealjuures hinnatakse mõju piirkonna kasutusele (Aidu piirkonna puhkevõimalused ja väljakujunenud kasutusviisid) ja väärtustele.
Muinsuskaitseamet 29.05.2026 5-10/151-3	Muinsuskaitseamet nõustub Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmiga ning ei sea sellele lisatingimusi.	Teadmiseks võetud. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
OÜ S.A.Cito I.A.	OÜ S.A.Cito omandis on kinnistu, mis jääb Aidusse planeeritava tuulepargi, päikesepargi, väiketuulikute, energiasalvestite ja nende toimimiseks vajaliku taristu mõjualasse - Keskküla kinnistu (44901:002:0147). Keskküla kinnistule on KOV-i poolt väljastatud projekteerimistingimused üksikelamu projekteerimiseks ning OÜ S.A.Cito kavatseb ehitada nimetatud kinnistule üksikelamu. Esitatud materjalide kohaselt jääb kinnistu Aidusse planeeritava tuulepargi, päikesepargi, väiketuulikute, energiasalvestite ja nende toimimiseks vajaliku taristu müra mõjualasse. Seetõttu leiame, et planeeritav planeeringu müra mõjutab negatiivselt kinnistu kasutamist ning vähendab seega kinnistu väärtust. Seetõttu oleme käesolevas etapis vastu tuulepargi, päikesepargi, väiketuulikute, energiasalvestite ja nende toimimiseks vajaliku taristu rajamisele Aidusse. Leiame, et planeeringu kehtestamisel tuleb ette näha müra negatiivset mõju vähendavad meetmed.	Selgitus. Detailplaneeringu lähteseisukohti ja KSH programmi täiendatakse infoga, et Keskküla kinnistule on väljastatud projekteerimistingimused elamu projekteerimiseks. DP lahenduse väljatöötamisel ja KSH aruandes analüüsitakse projekteerimistingimustega hõlmatud alal modelleeritud mürataseme vastavust kehtivatele normidele ja elamu projekteerimise ala ning tuulepargi paiknemise vastavust üldplaneeringu tingimustele (elamu kaugus tuulikust).
Transpordiamet 10.06.2026	Oleme Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu lähteseisukohtade ja KSH programmiga tutvunud ning teadmiseks võtnud. Meil ei ole täiendavaid	Teadmiseks võetud. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.

	ettepanekuid ega märkusi. Täname kaasamise eest. 03.02.2026 kirjaga nr 7.21/26/1051-2 andsime seisukohad planeeringu koostamiseks. Palume meie seisukohtadega arvestada ning vajadusel teha tuulikute asukoha valikul meiega täiendavat koostööd, sh juurdepäästeede määramisel ja ohutu liikluslahenduse väljatöötamisel.	
E. V. 11.06.2026	26.02.2026.a. saatsin 22.05.2024.a. 87 isiku poolt esitatud ühispöördumise esindajana (ühispöördumine lisatud dokumentides) vallavalitsusele taotluse „Menetlusosalise õiguslik seisukoht, vastuväide ja taotlus detailplaneeringu ja strateegilise keskkonnamõju hindamise menetluses avaliku huvi ja menetlusnõuete tagamiseks“. Nimetatud taotluses märkisin juba ennetavalt punktis 4 nõuded, mida programmis tuleb arvestada: 4. STRATEEGILISE KESKKONNAMÕJU HINDAMISEGA SEOTUD ÕIGUSLIKUD NÕUDED Strateegiline keskkonnamõju hindamine peab olema sisuline, objektiivne ja sõltumatu. KSH programm peab hõlmama vähemalt järgmisi mõjusid: 4.1 mõju kultuurilisele ja ajaloolisele keskkonnale; 4.2 mõju sotsiaalsele keskkonnale ja kogukonnale; 4.3 mõju maastikule ja ruumilisele keskkonnale; 4.4 mõju maa kasutusvõimalustele; 4.5 alternatiivsete asukohtade sisuline analüüs; 4.6 nullalternatiivi sisuline analüüs. KSH ei tohi piirduda formaalse analüüsiga, vaid peab võimaldama teha põhjendatud otsuse planeeringu sobivuse kohta. 28.05.2026.a. sain Lüganuse Vallavalitsuselt kirja nr 6 – 1/40 – 39 „Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi esitamine ettepanekute saamiseks“. Tutvunud dokumendiga „Aidu ja Aidu – Liiva detailplaneeringu lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programm“ selgub, et nimetatud ettepanekut ei ole arvestatud programmis ning jääb arusaamatuks, miks eelpool kirjeldatud mõjude hindamise vajadust programm ei sisalda. Saadan veel kord Lüganuse Vallavalitsusele 26.02.2026.a. saadetud taotluse ning palun nimetatud taotluse punktis 4 nimetatud mõjusid arvestada programmi	Arvestatakse osaliselt. Nõustume, et strateegiline keskkonnamõju hindamine peab olema sisuline, objektiivne ja sõltumatu. Selgitame, nagu ka Lüganuse Vallavalitsuse 11.03.2026 vastuskirjas nr 6-1/40-26, et KSH programm peab olema koostatud lähtudes keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse nõuetest. Samas toome välja, et Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu KSH programm sisaldab mitmeid Teie poolt välja toodud mõjuvaldkondi: • mõju kultuurilisele ja ajaloolisele keskkonnale on käsitletud ptk 3.6.7 (mõju kultuuriväärtustele); Ajaloolise keskkonnana võib käsitleda ka identiteediväärtusega alasid, millele avalduvat mõju hinnatakse visuaalse mõju kaudu ja see on kirjeldatud ptk 3.6.6. • mõju sotsiaalsele keskkonnale ja kogukonnale on käsitletud ptk 3.6.5 (mõju inimese tervisele, heaolule ning varale). Inimese heaolu hinnatakse KSH-s müra, varjutuse ja visuaalsete muutuste läbi, ehk läbi looduskeskkonnas toimuvate muutuste, mis võivad tuleneda tuuleparkide rajamisest; • Mõju maastikele on käsitletud ptk 3.6.6 (mõju maastikele ehk visuaalne mõju). KSH aruandes hinnatakse mõju maastikule ja identiteediväärtusega aladele, sealjuures

koostamisel ning taotlusele lisatud dokumente strateegilise keskkonnamõjude hindamisel.

Kuna loodav Aidu kaitsetööstuspark asub tuuleala nr 24 vahetus läheduses, siis täiendavalt palun programmis arvestada võimaliku kaitsetööstuspargiga.

hinnatakse mõju piirkonna kasutusele (Aidu piirkonna puhkevõimalused ja väljakujunenud kasutusviisid) ja väärtustele.

- Mõju maakasutusele on käsitletud ptk 3.6.5.4 (mõju kinnisvarale ja maakasutusele). Kuna tuulepargi rajatised hõlmavad otseselt vaid väikese osa planeeringualast ning olemasoleva maa sihtotstarbeline kasutamine on valdavas osas võimalik ka pärast tuulepargi rajamist, ei prognoosita olulist mõju maakasutusele. Seetõttu ei käsitleta mõju maakasutusele KSH aruandes eraldiseisva hindamisteemana.
- ptk 3.5 on kirjeldatud alternatiivide käsitlemine, sh nullalternatiivi käsitlemine. KSH aruandes hinnatakse alternatiive juhul, kui detailplaneeringu koostamise käigus kujunevad välja erinevad lahendusvariandid, sealhulgas tuulikute paiknemise, arvu ning taristu asukohtade osas. Nn null-alternatiiviks on olemasoleva olukorra jätkumine, taastuvenergiaparki ega energiasalvesteid ei rajata. Olemasoleva olukorra jätkumine ei taga soovitud eesmärgi täitmist ning seda ei käsitleta võrreldava alternatiivina. KSH aruandes antakse ülevaade tõenäolisest arengust juhul, kui strateegilist planeerimisdokumenti ellu ei viida.

Programmis on välja toodud olulised mõjuvaldkonnad, mille osas mõju hinnatakse KSH-s. Nendeks on muuhulgas mõju inimese tervisele ja heaolule, mõju piirkonna arengule, ettevõtlusele ja kinnisvarale, mõju maastikele ning mõju kultuurimälestistele. Samuti hinnatakse visuaalset mõju, sh varjutust.

		Programmis on toodud, et KSH aruandes tuleb koosmõju hindamisel planeeritava kaitsetööstuspargiga arvestada. Teie ettepanekut arvestades täiendatakse LS ja KSH programmi ptk 3.6.11, kus tuuakse välja, et KSH-s tuleb hinnata tuulepargi võimalik mõju kaitsetööstuspargile.
O.R. 11.06.2026	Minu küsimused selle detailplaneeringu kohta on järgmised: 1) Mis saab kogu sellest Aidu-Karjääri alast terviklikult? Kas see suletakse inimestele terviklikult?	Selgitus. Aidu karjääri ala terviklikku sulgemist ei ole kavandatud. Tuulepargi rajamise eesmärk ei ole piirata inimeste juurdepääsu karjäärialale ega lõpetada selle seniseid rekreatiivseid või muid õiguspäraseid kasutusviise. Tuulikute ja nendega seotud tehnorajatiste ümbruses tuleb siiski tagada kehtivatest õigusaktidest ja ohutusnõuetest tulenevad nõuded. Selleks võidakse üksikute rajatiste vahetus läheduses kasutada ohutusmärke, hoiatussilte või vajaduse korral piirata juurdepääsu konkreetsetele tehnorajatistele (nt alajaam, elektriseadmed, energiasalvestid või hooldusala). Sellised meetmed on tavapärased kõikide elektri- ja energiataristu objektide puhul ning nende eesmärk on tagada külastajate ohutus. Rajatavad korralikud teed loovad alal liikumisvõimalusi juurde. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Mis saab tuulegeneraatoritest peale nende eluea lõppu? Keskmine tuuliku eluiga on 20-30 aastat?	Selgitus. Kaasaegsete tuulegeneraatorite projekteeritud kasutusiga on üldjuhul ligikaudu 30–35 aastat, sõltudes kasutatavast tehnoloogiast, tootjast ning käitamis- ja hooldustingimustest.

		Amortiseerunud ja kasutuseta tuulikute demonteerimine on tuulepargi omaniku kohustus. Planeeringus käsitletakse tuulikute utiliseerimist rakendussätetes. Umbes 85–90% demonteeritud tuulikust läheb taaskasutusse, sealhulgas tornid, vundamendid ja generaatorid. Suur osa materjalidest koosneb betoonist, terasest ja malmist, mida on lihtne taaskasutada. Turbiinilabade puhul on ringlussevõtt keerulisem, sest labades on kasutatud komposiitmaterjale. Samas valdkond areneb ja leitakse pidevalt mitmesuguseid taaskasutuse võimalusi. Teemat on kirjeldatud KSH programmis ptk 3.6.9. Täiendavalt valmis 2026. aastal Keskkonnaagentuuri analüüs „Tuulikute demonteerimise ja lõppkäitluse tagamise analüüs“, milles käsitletakse tuulikute demonteerimist, jäätmete käitlemist, tuulikulabade ringlussevõtu võimalusi, erinevate Euroopa Liidu riikide praktikaid ning finantstagatiste rakendamise võimalusi. Analüüsi eesmärk on toetada tuuleparkide elukaare lõpu paremat planeerimist ning anda sisendit kohalikele omavalitsustele, maaomanikele ja arendajatele. Lisainfo: https://keskkonnaportaal.ee/et/tuulikute-demonteerimise-ja-loppkaitluse-tagamise-analuus Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Millega ja millises ulatuses kompenseeritakse elamiskõlbmatuks muutuvate piirkondade/talukohtade omanikele nende vara?	Selgitus. Detailplaneering koostatakse kooskõlas Lüganuse valla üldplaneeringus toodud nõudele, et elamutest peavad tuulikud paiknema vähemalt 1 km kaugusel või kuni 750 meetri kaugusel kui selleks on maaomaniku nõusolek. Seega elamiskõlbmatuks piirkonda ei muudeta,

		lähimatele elanikele kompenseeritakse tuulikute talumine vastavalt keskkonnatasude seaduses § 55³ toodule. Kohaliku omavalitsuse üksusele laekunud maismaal paikneva tuuleelektrijaama tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasust 50% maksab kohaliku omavalitsuse üksus kord aastas maismaa tuulepargi mõjualas asuvate eluruumide omanikele. Maismaa tuulepargi mõjuala ulatub kuni 250 meetri kõrguse tuuleelektrijaama puhul kahe kilomeetri ja 250-meetrise ning kõrgema tuuleelektrijaama puhul kolme kilomeetri kaugusele tuuleelektrijaama lähima torni keskpunktist. Elukohaga seotud tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu maksimaalne suurus eluruumi kohta on kalendriaastas vastava aasta kuue kuu Eesti töötasu alammäär. Tuulepargi nn talumistasust on kirjutatud programmis ptk 3.6.5.5. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
K.T. 12.06.2026	Jällegi ei saa öelda, et tegemist on planeeringuga, mis annab hea ülevaate tuulepargi vajadusest ja eriti kasulikkusest kohalikule kogukonnale. Põhirõhk tuulepargi ehituseks on välja toodud süsinikuheite vähendamine, kliimaneutraalsus ja poliitikasuunised, mitte mida kohalikud inimesed sellest saavad või võivad. Mainitakse ära prognoositavad mõjud, mitte reaalsed tagajärjed tuulikute rajamisel ja kogu energiakulu nende rajamisel; mis paneks ilmselt ümber mõtlema tuule ja päikesepargi vajadusest eriti Ida-Virumaal, kus elanike ja tööstuse arv väheneb iga aastaga. Tuule ja päikeseparke ei saa rajada ainult rohelisele ideoloogiale toetudes. Nende rajamine ei ole lihtsalt trend, või põhimõtteline otsus, et kogu maailm ju teeb seda. Poliitika suuniline kliimamuutuse „kaart“ on laialdaselt kasutuses, mis teeb atmosfääris oleva süsiniku mürgiks, mille vastu peab võitlema. Roheline ideoloogia ja kliimaneutraalsuse agenda on alternatiivse ja olemasoleva tehnoloogia kasutuks ja kahjulikus tembeldanud.	Selgitus. Hetkel on planeeringu koostamine varajases etapis, st on koostatud detailplaneeringu lähteseisukohad ja KSH programm, millele saite seisukoha anda. Detailplaneeringu lähteseisukohtade eesmärk on anda esmane arusaam, mida planeeringuga soovitakse saavutada ja milliste lähtetingimustega tuleb arvestada. Lähteseisukohad on raamistik, mille alusel hakatakse planeeringut koostama, et protsess oleks läbipaistev ja kõik osapooled teaksid, millest lähtutakse. KSH programmi eesmärk on määratleda mõju hindamise ulatus, meetodika, mõjuvaldkonnad ja uuringute vajadus, et tagada kavandatava detailplaneeringu

		keskkonnamõjude terviklik, tõenduspõhine ja läbipaistev hindamine. Taastuenergia on Eesti pikaajaline strateegiline valik, et tagada riigi julgeolek ja vähendada sõltuvust teistest riikidest imporditavast kütusest. Eesti energiapoliitika näeb ette taastuenergia osakaalu järjepidevat tõusu, mis aitab kaasa stabiilsemale elektri hinnale ja kodumaise energiatootmise suurenemisele. Arendusega võivad kaasneda kohalikud majanduslikud mõjud (arendus loob selleks võimalused), sealhulgas investeeringud piirkonda, ajutine tööhõive ehitusperioodil, kohalike teenuste kasutamine ning seadusest tulenevad kohaliku omavalitsuse tulud ja võimalikud kogukonnale suunatud hüved. Nende mõjude ulatus sõltub lõplikust lahendusest ning neid käsitletakse planeeringu ja edasise projekteerimise käigus. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Üldplaneeringus paikeseparkide püstitamisel on nõue, et asukoha valikul tuleb eelistada väheväärtuslike alade kasutamist ning endisi jäätmaid. Aidus oli enne karjäär, ja oli tõesti väheväärtuslik, mudane, tolmune üleskaevatud ala, kuhu oleks võinud kohe tuule ja päikeseparke rajada kui karjäär lõpetas tegevuse. Enam seda öelda ei saa. Aidu on nüüd ilus loodusala roheluse ja järvedega, kuhu on nii linnud kui loomad endale koha leidnud.	Selgitus. Aidu karjääris on inimtegevuse kaasabil elurikkus taastumas, kuid võrreldes looduslike aladega (mida ei ole kaevandatud ega nt tööstustegevusega muudetud), on tegemist siiski liigirikkuse ja loodusväärtuste seisukohast vähemväärtusliku alaga. Alal esineva loodusväärtused inventeeritakse (kaitseluste taime- ja samblaliikide kasvukohad (vajadusel ka seemed ja samblikud), lindude ja nahkhiirte elupaigad) ja inventuuri tulemusi arvestatakse detailplaneeringulahenduse väljatöötamisel ja KSH aruande koostamisel.

		Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Detailplaneeringualale jääb ca 40 ha suurune väärtuslik põllumajandusmaa ala. Kas tõesti on paar tuulikut väärt põllumaa ära kaotamist. Pealegi on piisavalt uuringuid tehtud, kus on täheldatud, et isegi tuuleparkide vahetus läheduses olevatel põllumaadel putukate ja usside arvukus väheneb kuni 40 protsenti. Eelmises raportis tundsid mitmed inimesed muret ka vibratsiooni ja visuaalse häirivuse üle, mis kehtib samuti Aidu planeeringu kohta. Kui need pargid kõik ära rajatakse, siis on Kiviõli, Püssi, Lüganeuse, Varja ümberpiiratud ülisuurte tuulikute poolt. Kes tahab sellises kohas elada, või kes tahab Kiviõli kanti üldse elama tulla, kui see on "pilvelõhkujaid täis"? Vallajuhid, võiks rohkem mõelda kohalike inimeste heaolu üle, mitte pimesi juhinduda Euroopa Liidu roheline energia populismist.	Selgitus. Praeguses etapis ei ole tuulikute paiknemine selge, seetõttu ei ole ka teada, kui suurt ala väärtuslikust põllumajandusmaast hõivatakse. See selgub edasises menetluses. Samas on oluline rõhutada, et tuuleparkide rajamine ei välista põllumajandusliku tegevuse jätkumist. Vastupidi – senine praktika näitab, et tuulikud ja põllumajandus saavad samal maa-alal edukalt koos toimida. Tuuliku rajamiseks on püsivalt vajalik teenindusmaa suurus ligikaudu 0,5 ha, samas kui ülejäänud maa jääb jätkuvalt haritavaks ning seda saab kasutada senisel otstarbel. Lisaks võimaldab tuulepargist saadav maaomaniku tulu mitmekesistada põllumajandusettevõtte sissetulekuid ning suurendada nende stabiilsust. Põllumajandussektor sõltub suurel määral ilmastikutingimustest, saagikusest ja maailmaturu hinnakõikumistest. Tuulepargist saadav lepinguline tasu aitab neid riske tasakaalustada ning loob maaomanikule prognoositava pikaajalise tuluallika. See omakorda toetab põllumajandustegevuse järjepidevust, võimaldab teha investeringuid tootmise arendamisse ning aitab säilitada põllumajanduslikku maakasutust ka pikemas perspektiivis. Inimeste heaolu ja tervisele avalduvat mõju hinnatakse müra (sh madalsagedusliku müra), nähtavuse ja varjutuse mõju kaudu. KSH aruandes hinnatakse tuulikute vibratsiooni mõju ainult siis, kui tuulepark kavandatakse vibratsioonitundlikule hoonele lähemale kui 500 meetrit või kui aruande koostamise ajaks on avaldatud uued ametlikud suunised, mis nõuavad

		põhjalikumat hindamist. Kui tuulikud paiknevad tundlikest hoonetest vähemalt 500 meetri kaugusel ja uusi nõudeid ei ole, lähtutakse eeldusest, et vibratsioon ei põhjusta olulist keskkonnamõju ning teemat KSH aruandes täiendavalt ei käsitleta. KSH-s modelleeritakse müra (sh madalsageduslik) mõju ulatust, koostatakse nähtavusanalüüs ning hinnatakse varjutust ja visuaalset mõju (kirjeldatud programmis ptk 3.6.5). Samuti hinnatakse koosmõju ümbruskonnas olevate arendustega (sh tuulepargid). Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
--	--	--

	Süsinikdioksiid (CO₂) ei ole saasteaine, vaid loomulik osa Maa atmosfäärist, mis mängib süsinikuringluses olulist rolli, ilma milleta fotosünteesi ei toimi. Te oleksite pidanud ka ära märkima kui suur on CO₂ osa Maa atmosfääris üldse ja mis juhtub kui see langeb alla teatud taseme. Samuti peaks teada andma kui palju sütt, või teisi fossiilkütuseid ära põletatakse, et saada vajalikud ehitusmaterjalid tuule ja päikeseparkide ehituseks: teras, tsement, klaaskiud, süsinikkiud, alumiinium, ränikristallid..... Kas see kavandatav tuule ja päikesepark üldse toodab selle energia tagasi, mis sinna ehitades investeeritakse ehk „ahjudes ära põletatakse“? Sooviks näha numbreid, mis tõestavad ära, kuidas on võimalik, et tänapäevane tuulik toodab tema valmistamiseks kulunud energia tagasi 5-8 kuuga. Kas sama kehtib ka päikesepargi kohta?	Selgitus. Süsinikdioksiid (CO₂) on tõepoolest atmosfääri looduslik koostisosa ning oluline osa süsinikuringest ja fotosünteesi toimimisest. Planeeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk ei ole siiski käsitleda süsinikuringe toimimist ega CO₂ sisaldust atmosfääris, vaid hinnata kavandatava tegevuse mõju keskkonnale vastavalt kehtivatele õigusaktidele, asjakohaste uuringute tulemustele, juhendmaterjalidele, teaduskirjandusele ning teistele hindamiseks vajalikele andmetele ja ekspertteadmistele. Planeeringu koostamisel lähtutakse Eesti ja Euroopa Liidu kliima- ja energiapoliitika eesmärkidest ning kehtivast õigusraamistikust, mille kohaselt käsitletakse kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamist ühe olulise keskkonnanäesmärgina. Planeeringu koostamisel ei hinnata ega vaidlustata nende eesmärkide teaduslikke või poliitilisi aluseid. Tuuleenergia elutsükli süsiniku jalajälg on võrreldes fossiilkütustel põhineva elektritootmisega väga väike. Tuuliku tootmise, transpordi, ehitamise, käitamise ja kasutusest kõrvaldamisega seotud kasvuhoonegaaside heide on erinevate rahvusvaheliste elutsüklianalüüside põhjal keskmiselt ligikaudu 9 g CO₂-ekv/kWh. Võrdluseks on maagaasil põhineva elektritootmise elutsükli heide ligikaudu 450–500 g CO₂-ekv/kWh ning kivisöel põhineva elektritootmise puhul umbes 900–1100 g CO₂-ekv/kWh. Tuuleenergia kasvuhoonegaaside heide kogu elutsükli arvestades ligikaudu 50–100 korda väiksem kui fossiilkütustel põhineval elektritootmisel. (Lisainfo:
--	--	---

		https://www.vestas.com/en/sustainability/environment/lifecycle-assessments) Kaasaegsed tuule- ja päikeseelektrijaamad toodavad oma valmistamiseks, transpordiks, ehitamiseks, käitamiseks ja kasutusest kõrvaldamiseks kulunud energia kogu elutsükli jooksul mitmekordselt tagasi. Kaasaegse maismaatuuliku energia tasuvusaeg on sõltuvalt asukohast ja tuuleoludest üldjuhul ligikaudu 5-8 kuud. (Lisainfo: https://www.vestas.com/en/sustainability/environment/energy-payback) KSH aruandes hinnatakse mõju kliimale. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
--	--	---

	Kui suur on saastus loodusele? Või tootes tuule ja päikeseparke, siis CO2 ei olegi probleemiks?	Selgitus. Tuule- ja päikesepargi toodetud elekter on roheline ehk keskkonnasõbralik, sest selle tootmisel ei teki saastet ega kasutata fossiilkütuseid. Tuule- ja päikeseparkide rajamisega kaasneb teatud mõju looduskeskkonnale, kuid nende pikaajaline panus taastuvenergia tootmisse, kasvuhoonegaaside heite vähendamisse ning kliimaeesmärkide saavutamisse on üldjuhul oluliselt suurem kui rajamisega kaasnev keskkonnahäiring. Tuule- ja päikesepark töötab aastakümneid ja toodab selle ajaga palju keskkonnasõbralikku energiat. Tuule- ja päikesepargi rajamisel tehakse põhjalikud uuringud, et mõju loodusele ja elurikkusele oleks võimalikult väike. Kui on selgunud planeeringulahendus, st mitu tuulikut ja mis parameetritega tuulikuid alale paigaldada saab, arvutatakse KSH aruandes kavandatava tuulepargi süsiniku jalajälg. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Kas see tuulepark annab tööd kohalikule kogukonnale? Tuule ja päikesepark ei ole "võluvits" energia tootmiseks ja antud tehnoloogiat kasutades kindlasti mitte roheline, kasumlik ja kliimaneutraalne. Vallajuhid peaks rohkem huvi tundma kohalike inimeste arvamusest, muredest ja erudeerima ennast kliima, keskkonna ja energia tootmise vallas.	Selgitus. Tuulepargi käitamisel, aga eelkõige ehitamisel vajalike tööde teostamisel on võimalik kohalike ettevõtete kaasamine. Eelkõige aga loob tuulepark eeldused täiendavate töökohtade loomiseks ja olemasolevate säilitamiseks, sest tekib elektriühenduse otseliini kasutamise võimalus ettevõtluse arendamiseks. Tuuleenergia ei ole täiesti kliimaneutraalne, kuid on oluliselt kliimasõbralikum kui fossiilkütused. ÜRO kliimapaneeeli (IPCC) ja ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni (UNECE) elukaareanalüüside järgi on tuule- ja päikeseenergia kasvuhoonegaaside heide kogu elutsükli

		jooksul kordades väiksem kui fossiilkütustel. Maismaa tuuleenergia elukaare heide on ligikaudu 8-16 g CO₂e/kWh ning päikeseelektril umbes 8-83 g CO₂e/kWh, samas kui maagaasil on see umbes 400-500 g CO₂e/kWh ja söel 750-1100 g CO₂e/kWh (https://unece.org/sites/default/files/2021-11/LCA_final.pdf). Tuuleparkide ja ka päikesepeakide rajamisajal tekib eelkõige ajutisi töökohti. Hooldusfaasis on töökohad püsivad, kuid ka nõutavad oskused spetsiifilisemad. Lisaks otsestele töökohtadele võib taastuenergia tootmisvõimsuste olemasolu suurendada piirkonna atraktiivsust ettevõtetele, kelle tegevus sõltub elektri kättesaadavusest ja konkurentsivõimelisest hinnast. Mõju piirkonna arengule, sh ettevõtlusele, hinnatakse KSH aruandes, lähtudes Eesti ja välisriikide praktikast ning läbiviidud uuringute andmetest (vt KSH programm ptk 3.6.5.5). Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
M. H. 14.06.2026	Olen piirkonna kinnisvaraomanik ning mul on otsene isiklik ja majanduslik huvi, et kavandatava projekti kõik olulised mõjud — tervisele, keskkonnale ja varale — saaksid nõuetekohaselt hinnatud enne mis tahes planeeringulahenduse kehtestamist. 1. MENETLUSLIK PROBLEEM: KAASAMINE TOIMUB ENNE UURINGUTE VALMIMIST Lüganuse Vallavolikogu 18.12.2025 otsusega nr 12 algatatud planeeringu raames on juba tellitud ning käimas järgmised uuringud: Nahkhiirte uuring: välitööd 01.05–20.09.2026 (neli bioloogilist hooajaperioodi: kevadrände, sigimis-, noorloomade lennuvõimestumise	Selgitus. Rõhutame, et menetlus on praegu varases etapis. Avalikustatud on detailplaneeringu lähteseisukohad ja KSH programm, mille eesmärk on määratleda mõju hindamise ulatus, meetodika, mõjuvaldkonnad ja uuringute vajadus, et tagada kavandatava detailplaneeringu keskkonnamõjude terviklik, tõendus põhine ja läbipaistev hindamine. Planeeringulahenduse sisuline koostamine ja keskkonnamõjude hindamine toimub järgmistes etappides.

	ja sügisrände periood). Käesoleval hetkel on läbitud üksnes kevadrände periood. • Taimestiku uuring (Mükofloora OÜ): aruanne hiljemalt 31.08.2026. • Linnustiku uuring: samuti lõpetamata. Avalikkuselt küsitakse ettepanekuid KSH programmi kohta, kuid selle programmi sisulised alusuuringud on pooleli. KSH programm peaks tuginema uuringutulemustele, mitte eelnema neile. Palun tagada, et sisuline avalik kaasamine KSH programmi üle toimuks uuesti pärast kõigi põhiuuringute valmimist. Muul juhul on kaasamine formaalne, mitte sisuline.	KSH menetlus on osa detailplaneeringu koostamise protsessist ning selle ülesanne on hinnata, kuidas kavandatav lahendus mõjutab keskkonda ning milliseid leevendus- või vältimismeetmeid tuleb rakendada. KSH menetluse põhietapid on KSH algatamine, KSH programmi koostamine (praegune etapp), uuringute läbiviimine ja KSH aruande koostamine, avalikustamine ja kaasamine, aruande täiendamine, KSH lõppjärelendus ja otsus. Seega järgmiseks etapiks on uuringute valmimise järel detailplaneeringu lahenduse koostamine ja sellele keskkonnamõju strateegiline hindamine, misjärel saavad kõik huvilised materjalidega tutvuda ja esitada oma seisukohad. Eeldatav ajakava koos detailplaneeringu ja KSH etappidega on esitatud programmis ptk 4.1. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	2. HUVIDE KONFLIKT: MÕLEMAD EELHINNANGUD ON ARENDAJATE TELLIMUSEL Mõlemad KSH eelhindangud (volikogu otsuse nr 12 lisad 2 ja 3) on koostanud LEMMA OÜ — ühe ja sama tellija grupi tellimusel: • Lisa 2: tellija TMV Green OÜ (arendaja) • Lisa 3: tellija Sihtasutus Aidu Veespordikeskus (arendaja) KeHJS ei keela arendajal eelhindangu tellimist, kuid see tekitab põhjendatud küsimuse sõltumatusest. Nõuan, et KSH ise viiakse läbi eksperdi poolt, kellel puudub igasugune lepinguline suhe käesolevate arendajatega, ning et KSH järeldused läbivad sõltumatu kontrolli.	Selgitus. Koostatava detailplaneeringu menetluses läbiviidav keskkonnamõju strateegiline hindamine toimub planeerimismenetluse osana ning selle koostamise korraldajaks on Lüganeuse Vallavalitsus. KSH koostamisel lähtutakse õigusaktides sätestatud nõuetest ning hindamise viib läbi vastava pädevusega eksperdirühm. KSH aruande koostamise käigus kaasatakse asjaomased asutused, avalikkus ja valdkondlikud eksperdid ning koostatud materjalid läbivad asjaomaste asutuste poolse kooskõlastamise, avaliku menetluse (st avalikkuse kaasamise).

		Detailplaneeringu ja KSH läbiviimise korraldaja on kohalik omavalitsus, kes korraldas riigihanke konsultandi leidmiseks ning tagab sõltumatu kontrolli planeeringu koostamise ja mõjude hindamise jooksul. Lepingulist suhet arendajatega ei saa täielikult kuidagi vältida, Lüganuse Vallavalitus on sõlminud kolmepoolse lepingu Kobras OÜ-ga (konsultant) ning arendajatega. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	3. EELHINNANGUTE OMA TUNNISTUSED — ANDMED ON EBAPIISAVAD Mõlemad LEMMA OÜ eelhinnangud tunnistavad sõnaselgelt: • "Linnustiku ja käsitiivaliste uuritus alal on ebapiisav tuulepargi kavandamiseks vajalike mõju hinnangute andmiseks" (Lisa 2, ptk 4.2). • Mõju Muraka linnuala (EE0070172) kaitse-eesmärgile — kaljukotkale — "ei saa ilma täiendava analüüsi ja kohapõhise linnustiku uuringu tulemusteta välistada" (Lisa 2, ptk 4.1). Natura asjakohane hindamine on kohustuslik. • Mõju Sirtsu looduskaitseala ja Alutaguse rahvuspargi kaitse-eesmärkidele ei saa samuti välistada (Lisa 2 ja 3, ptk 4.2). • Mõju ja varjutuse negatiivset mõju inimese tervisele "ei ole võimalik välistada" (Lisa 2, ptk 4.4.3 ja ptk 5). Nõuan, et KSH programm näeks kohustuslikult ette: • täiemahulise linnustiku uuringu (vähemalt üks täisaasta); • nahkhiirte uuringu kõigi nelja hooajalise perioodi katvusega; • Natura asjakohase hindamise Muraka linnuala suhtes; • kaitsealuste taimede, sh käpaliste põhjaliku inventuuri; • sõltumatu tervisemõjude hinnangu, sh infraheli ja madalsageduslik müra.	Selgitus. Nimetatud Lemma OÜ koostatud eelhinnanguid on arvestatud LS ja KSH programmi koostamisel. Seepärast on KSH programmis ptk 3.6.2.1.2.1 välja toodud, et koostamisel on linnustiku uuring, ptk 3.6.2.1.2.2. on kirjutatud, et tehakse nahkhiirte uuring ja ptk 3.6.2.1.1 on kirjutatud, et viiakse läbi taimeistiku inventuur. Taimeistiku inventuuris kaardistatakse kõik alal tuvastatud kaitsealused liigid, sh ka käpalised. Koondatult on uuringute vajadus välja toodud programmis ptk 3.1.1. Lisaks hinnatakse KSH aruandes mõju Sirtsu looduskaitseala ja Alutaguse rahvuspargi kaitse-eesmärkidele, Natura 2000 võrgustiku Muraka linnuala kaitse-eesmärkidele, see on välja toodud ptk 3.6.1 ja 3.6.2. Inimese tervisele avalduva mõju hindamiseks KSH-s modelleeritakse müra, sh madalsagedusliku müra levik vastavalt 2025. aastal koostatud juhendile. Infraheli piirväärtused siseruumides (elamutes ja ühiskasutusega hoonetes) on reguleeritud

		sotsiaalministri 12.11.2025 määrusega nr 61 „Nõuded müra, sealhulgas ultra- ja infraheli ohutusele elamutes ja ühiskasutusega hoonetes ning helirõhutaseme mõõtmise meetodid“. Väliskeskkonna infraheli osas piirnormid puuduvad. Tuulikute infraheli hindamisel lähtutakse Kliimaministeeriumi poolt 2025. aastal tellitud juhendist (Estonian, Latvian & Lithuanian Environment OÜ, 2025). Arvutuslikku hindamist ei teostata, kuna: teadusuuringute põhjal jääb tuulikute tekitatud infraheli alla inimese tajuläve ning teadaolevalt puudub tuulikute tekitatud infrahelil oluline mõju inimeste tervisele. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	4. METSA RAADAMINE JA PÖÖRDUMATUD KESKKONNAMUUTUSED Aidu küla tuule- ja päikesepargi KSH eelhindang (Lisa 3, ptk 4.2 ja 4.7) tunnistab, et planeeringuala on kaetud metsaga 63,53 ha ulatuses ning tuulepargi rajamisel on metsa raadamine vältimatu. Sama dokument tunnistab, et "metsamaa raadamine ja eeskätt turvasmuldade eemaldamine ning veerežiimi muutus põhjustab pöördumatu muutuse keskkonnas ning see mõjutab süsiniku talletamist ja sidumist." See on vastuolus projekti kliimaargumentidega. KSH peab hindama kasvuhoonegaaside täielikku koondbilanssi, nii raadamisest tulenev CO₂ heide kui ka tuulepargi tootmisega saavutatav teoreetiline kokkuhoid.	Selgitus. Taastuvatest energiaallikatest pärit elektrienergia osatähtsuse suurendamine loob eeldused fossiilsete kütuste põletamisel eralduvate kasvuhoonegaaside vähendamiseks. Seega aitab tuuleparkide rajamine kliimamuutuste mõjusid leevendada. Kuigi tuulepargi rajamisega metsamaale kaasneb metsa raadamine, mis mõjutab süsiniku talletamist ja sidumist, siis nagu eelnevalt öeldud, piirdub raadamine tuulepargiga kaasneva taristu ehitusaladega, mis moodustavad väikse osa kogu tuulepargi alast. Enamus tuulepargi maa-alast säilib senisel kujul ning seda on võimalik kasutada ka edaspidi metsamajanduslikul eesmärgil. Kui ühelt poolt on vajalik hinnata kavandatava tegevuse mõju kliimamuutustele, siis teiselt poolt on vajalik tähelepanu pöörata ka kliimamuutustega kohanemisele ning sellele, kuidas prognoositavad kliimamuutused võivad planeeritavat tegevust omakorda mõjutada. Seetõttu

		antakse KSH aruandes üldine hinnang ka kliimamuutuste mõju kohta tuuleparkide toimimisele. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	5. KUMULATIIVNE MÕJU ON ALAHINNATUD Piirkonnas on juba: • 17 väljaehitatud tuulikut (Aidu tuulepark, teemaplaneering 2011); • 13 tuulikut ehitamisel; • nüüd kavandatud kuni 11 täiendavat tuulikut, kõrgusega kuni 300 meetrit. Mõlemad eel hinnangud tunnistavad, et kavandatud tuulikud avaldavad olemasolevaga koosmõju, kuid seda ei ole sisuliselt hinnatud. Lisa 3 ütleb selgelt: "Keskkonnamõjuliselt on tegu ühe tuulealaga ning kavandatud tuulikud avaldavad koosmõju." KSH peab hindama kõigi piirkonna tuulikute kogumõju ühtsena — müra, varjutuse, visuaalse mõju ja linnustiku osas.	Arvestatakse. KSH programmi kumulatiivsete mõjude peatükki täiendatakse ja lisatakse juurde piirkonnas asuvaid teisi arendusi, millega koosmõju tuleb hinnata. Lisaks täiendatakse peatükki teiste mõjuvaldkondade osas, kus kumulatiivne mõju võib tekkida – nt mõju linnustikule. Kuid juhime tähelepanu, et sisuliselt hinnatakse kumulatiivseid mõjusid järgmises etapis, KSH aruandes, sest kogu mõjuhindamist alles asutakse läbi viima. Detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendatakse kumulatiivse mõju osas.
	6. ÜLDPLANEERINGU EBASELGE ÕIGUSLIK SEISUND Mõlemad eel hinnangud märgivad, et Lüganuse valla üldplaneering (kehtestatud 29.05.2025) on registreeritud seisundiga "osaliselt peatunud" seoses Kaitsetööstuspargi riigi eriplaneeringuga. Kaitseministeeriumil on viis aastat (kuni 2030) aega otsustada, kas Aidu eelvalikuala (136 ha, asub kavandavast tuulepargi kinnistutest kohe ida suunas) võetakse kasutusele kaitsetööstuspargina. Ala pikaajaline strateegiline maakasutus on seega ebaselge. KSH peab hindama mõlemat stsenaariumi.	Selgitus. KSH koostamisel arvestatakse Aidu kaitsetööstuspargiga vastavalt Kaitseministeeriumi esitatud ettepanekule. Planeeringute andmekogus registreeritud seisund "osaliselt peatunud" tuleneb planeerimisseaduse § 53 lõikest 2, mille kohaselt riigi eriplaneeringu kehtestamisega peatub sellega hõlmatud planeeringuala varem kehtestatud planeeringu või selle osa kehtivus. Vabariigi Valitsuse 22.08.2025 korraldusega nr 151 osaliselt kehtestatud kaitsetööstuspargi riigi eriplaneeringu lahendusega on arvestatud Lüganuse valla üldplaneeringus ning üldplaneeringu tuuleeneregeetika alast nr 8 on eemaldatud osa, mis kattub Põhja-Kiviõli alaga. Eelpool nimetatud korraldusega ei kehtestatud riigi eriplaneeringut Aidu ala osas. Aidu alal jätkati menetlust, mis on veel endiselt koostamisel."

		KSH-s hinnatakse Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringuga kavandatavate taastuvenegiaparkide mõju kaitsetööstusparkile ja vastupidi ning ka kumulatiivset mõju. Mõju hinnatakse kuna kaitsetööstuspark on riigikaitsealine ehitis. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	7. VÄÄRTUSLIK PÕLLUMAJANDUSMAA Lisa 2 (ptk 2.3) tunnistab, et Aidu-Liiva planeeringuala jääb osaliselt Ida-Viru maakonnaplaneeringu 2030+ kohasele väärtuslikule põllumajandusmaale. Maakonnaplaneeringu põhimõtte kohaselt peaks sellisel maal jätkuma põllumajanduslik maakasutus. KSH peab hindama, kas tuulepargi rajamine on selle põhimõttega kooskõlas.	Arvestatakse. KSH programmis ptk 3.6.4 on välja toodud, et KSH käigus on vajalik hinnata mõju väärtusliku põllumajandusmaa säilimisele ja edasistele kasutamise võimalustele. Selgitame, et tuuleparkide rajamine ei välista põllumajandusliku tegevuse jätkumist. Vastupidi – senine praktika näitab, et tuulikud ja põllumajandus saavad samal maa-alal edukalt koos toimida. Tuuliku rajamiseks on püsivalt vajalik teenindusmaa suurus ligikaudu 0,5 ha, samas kui ülejäänud maa jääb jätkuvalt haritavaks ning seda saab kasutada senisel otstarbel. Lisaks võimaldab tuulepargist saadav maaomaniku tulu mitmekesistada põllumajandusettevõtte sissetulekuid ning suurendada nende stabiilsust. Põllumajandussektor sõltub suurel määral ilmastikutingimustest, saagikusest ja maailmaturu hinnakõikumistest. Tuulepargist saadav lepinguline tasu aitab neid riske tasakaalustada ning loob maaomanikule prognoositava pikaajalise tuluallika. See omakorda toetab põllumajandustegevuse järjepidevust, võimaldab teha investeeringuid tootmise arendamisse ning aitab säilitada põllumajanduslikku maakasutust ka pikemas perspektiivis.

		Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	8. KINNISVARA VÄÄRTUSE MÕJU — PÕHJENDAMATA HINNANG Mõlemad eel hinnangud väidavad, et "olulist mõju piirkonna kinnisvara väärtusele ei ole oodata" (Lisa 2 ja 3, ptk 4.5). See järeldus tugineb üksnes subjektiivsele argumendile ("tegu on tööstusmaastikuga"), ilma ühegi majandusliku analüüsi, võrdlusuuringu ega hindamismetoodikuta. Kinnisvaraomanikuna nõuan, et KSH sisaldaks sõltumatut kinnisvara väärtuse mõju analüüsi, mis tugineb võrreldavatele juhtumiuuringutele Eestis ja mujal Euroopas, ning et võimaliku väärtuse languse korral kavandataks kompensatsioonimehhanismid.	Selgitus. KSH programmis on ptk 3.6.5.4 toodud, et tuuleparkide rajamisega kaasnevat võimalikku mõju kinnisvara hindadele hinnatakse KSH aruandes, lähtudes Eesti ja välisriikide praktikast ning läbiviidud uuringute andmetest. Kuigi tuuleparkide mõju kinnisvara hindadele ei ole palju uuritud, on läbiviidud uuringutes tuvastatud, et kinnisvara väärtuse vähenemist võib täheldada tuulepargi arendamise perioodil, samas kui tuulepargi käitamise perioodil olulist negatiivset mõju kinnisvara hindadele ei esine (Tomson A., 2025). Kinnisvara hinna väärtuse langust põhjustab eelkõige inimeste teadmatus ja/või hirm elektrituulikute mõjude suhtes (Sunak & Madlener 2016) ning tuulikute nähtavus elamu piirkonnas maastikus (Gibbons 2015). Eraldisesivat kinnisvaraeksperti poolset analüüsi ei koostata. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	ÜLDINE SEISUKOHT Kavandatav projekt on oma mastaabilt (kuni 11 tuulikut, kõrgus kuni 300 m, 364 ha, koguvõimsus kuni 124 MW), koosmõjult olemasoleva tuulepargiga ning ebapiisavate lähteandmete tõttu erandlik. Leian, et praeguses seisus, poolikute uuringute, sõltumatuse küsimuse ning üldplaneeringu ebaselge õigusliku seisundi tingimustes ei ole KSH programmi sisuline hindamine võimalik.	Selgitus. KSH menetlus on osa detailplaneeringu koostamise protsessist ning selle ülesanne on hinnata, kuidas kavandatav lahendus mõjutab keskkonda ning milliseid leevendus- või vältimismeetmeid tuleb rakendada. KSH menetluse põhietapid on KSH algatamine, KSH programmi koostamine (praegune etapp), programmi alusel KSH aruande koostamine, avalikustamine ja

		kaasamine, aruande täiendamine, KSH lõppjärelus ja KSH vastuvõtmine. Praeguses etapis ongi veel uuringute läbiviimine pooleli ja teada pole tuulikute täpsed asukohad. Uuringute valmides arvestatakse nende tulemustega KSH aruande ja detailplaneeringulahenduse koostamisel, misjärel toimub uus kaasamine. Siis saavad kõik huvilised detailplaneeringulahendusega ja KSH aruandega tutvuda ja oma seisukohad esitada. Planeeringute andmekogus registreeritud seisund "osaliselt peatunud" tuleneb planeerimisseaduse § 53 lõikest 2, mille kohaselt riigi eriplaneeringu kehtestamisega peatub sellega hõlmatud planeeringuala varem kehtestatud planeeringu või selle osa kehtivus. Vabariigi Valitsuse 22.08.2025 korraldusega nr 151 osaliselt kehtestatud kaitsetööstuspargi riigi eriplaneeringu lahendusega on arvestatud Lügane valla üldplaneeringus ning üldplaneeringu tuuleenergeetika alast nr 8 on eemaldatud osa, mis kattub Põhja-Kiviõli alaga. Eelpool nimetatud korraldusega ei kehtestatud riigi eriplaneeringut Aidu ala osas. Aidu alal jätkati menetlust, mis on veel endiselt koostamisel." Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
A. K.-P. 15.06.2026	(Tõlge) Mina ja minu abikaasa elame Püssi linnas. Neli aastat tagasi tegime teadliku otsuse kolida Püssi, kuna otsisime rahulikumat elukeskkonda, looduse lähedust ning võimalust elada eemal intensiivsest tööstustegevusest ja linnamürast. See oli meie pere jaoks oluline tegur elukoha valikul ja pikaajaliste eluplaanide kujundamisel. Pärast tutvumist Aidu ja Aidu-Liiva tuulepargi projekti materjalidega tekkis mul tõsisemaid küsimusi selle võimaliku mõju kohta Püssi elanike elukvaliteedile.	Selgitus. Inimese heaolu hinnatakse KSH-s müra (sh madalsagedusliku müra), varjutuse ja visuaalsete muutuste läbi, ehk läbi looduskeskkonnas toimuvate muutuste, mis võivad tuleneda tuuleparkide rajamisest. Tuulepargi käitamisaegne müraanalüüs sisaldab müra

	Avaldatud dokumentidest selgub, et projekti jaoks jätkuvad või on veel plaanis linnustiku, nahkhiirte, kaitstavate taimede, Natura 2000, müra, varjumise efekti ja muude mõjude uuringud. Nii palju kui olen aru saanud, ei ole mitmete mõjude lõplik hindamine veel lõpetatud. Eriti teeb muret asjaolu, et kavandatakse kuni 280–300 meetri kõrguseid tuulikuid. Sellised rajatised muudavad paratamatult ümbritseva keskkonna visuaalset ilmet ja võivad mõjutada piirkonna iseloomu, mille paljud elanikud – sealhulgas meie pere – on valinud just selle rahulikkuse ja loodusläheduse tõttu. Lisaks märgin, et mu abikaasal on kroonilised migreenid. Seetõttu huvitab meid eriti objektiivne hinnang võimaliku müra, varjumise efekti ja teiste tegurite kohta, mis võivad mõjutada inimeste und ja enesetunnet. Palun: 1. Esitada teave prognoositava müra taseme kohta Püssi territooriumil pärast projekti elluviimist.	leviku modelleerimist (mürakaart) lähtudes arenduse müraallikatest (tuulikute, alajaamade trafod, salvestusseadmed ja muud lisaseadmed) ja ümbritseva keskkonna andmetest, müraalasest olukorrast (piirkonna teistest müraallikatest) ning analüüsiga seotud asjakohastest kirjeldustest. Varjutuse mõju hindamiseks kasutatakse tarkvara WindPro, mille abil modelleeritakse tuulikute võimalikku varjutusulatust ja -kestust. Kuna Eestis varjutusele normväärtus ning kinnitatud arvutusmeetodika puudub, siis koostatakse indikaativsed varjutuskaardid realselt tõenäolise varjutusaja kohta. Modelleeritud müra leviku ning varjutuse ulatuse ja kestuse kaardiga saab tutvuda järgmise kaasamise ajal, siis on selgunud tuulikute täpsed asukohad ja koostatud KSH aruanne. KSH aruande koosseisus on ka prognoositava müra levikukaardid. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	2. Esitada Püssi elamupiirkondade varjutuse efekti ja visuaalse mõju hindamise tulemused.	Selgitus. Detailplaneeringu KSH aruande koostamise käigus viiakse läbi kuni 5 km raadiuses Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringuga kavandatavast tuulepargi piirist nähtavusanalüüs, mille põhjal valitakse visualiseeringute teostamiseks asukohad, kus elektrituulikud on nähtavad ning kus paiknevad avalikult kasutatavad objektid (nt puhkealad, ühiskondlikud hooned, suurema kasutajate hulgaga teelõigud) või asuvad suuremad asulad. Teemat on käsitletud ptk 3.6.6. Detailplaneeringu KSH aruande koostamise käigus viiakse läbi varjutuse modelleerimine, kasutades selleks tarkvara WindPro, mille abil modelleeritakse tuulikute

		võimalikku varjutusulatust ja -kestust. Kuna Eestis varjutusele normväärtus ning kinnitatud arvutusmetoodika puudub, siis koostatakse indikatiivsed varjutuskaardid reaalselt tõenäolise varjutusaja kohta. Teemat on käsitletud ptk 3.6.5.2. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	3. Selgitada, kuidas hinnatakse projekti mõju lähedalasuvate asulate elanike tervisele ja heaolule.	Selgitus. Inimese heaolu hinnatakse KSH-s müra (sh madalsageduslikku müra), varjutuse ja visuaalsete muutuste läbi, ehk läbi looduskeskkonnas toimuvate muutuste, mis võivad tuleneda tuuleparkide rajamisest. Tuulepargi käitamisaegne müraanalüüs sisaldab müra leviku modelleerimist (mürakaart) lähtudes arenduse müraallikatest (tuulikute, alajaamade trafod, salvestusseadmed ja muud lisaseadmed) ja ümbritseva keskkonna andmetest, müraalasest olukorrast (piirkonna teistest müraallikatest) ning analüüsiga seotud asjakohastest kirjeldustest. Modelleerimise tulemusi võrreldakse kehtivate müra normväärtustega, mis on seatud inimese tervise kaitseks. Varjutuse modelleerimisel kasutakse tarkvara WindPro, mille abil modelleeritakse tuulikute võimalikku varjutusulatust ja -kestust.. Kuna Eestis varjutusele normväärtus ning kinnitatud arvutusmetoodika puudub, siis koostatakse indikatiivsed varjutuskaardid reaalselt tõenäolise varjutusaja kohta. KSH tulemuste põhjal hinnatakse, kas kavandatav lahendus on keskkonna- ja tervisekaitsenõuete seisukohalt vastuvõetav ning kas on vajalik rakendada

		mõju leevendavaid meetmeid või teha muudatusi kavandatavas lahenduses. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	4. Tagada kõigi keskkonna- ja eriuuringute tulemuste avalik kättesaadavus enne projekti lõplike otsuste tegemist. Palun arvestada käesolevat märkust projekti edasise menetlemise käigus.	Selgitus. Kõiki eluslooduse valdkonna uuringuid ei ole võimalik täies mahus avalikustada. Looduskaitseaduse § 53 lg 1 kohaselt ei kuulu avalikustamisele I ja II kaitsekategooria liikide isendite täpsed leiukoha- ja elupaigaandmed, kuna nende avalikustamine võib ohustada kaitstavate liikide säilimist. Seetõttu esitatakse selliste uuringute tulemused avalikkusele ulatuses, mis on kooskõlas kehtivate õigusaktidega, jättes välja seadusega kaitstud asukohainfo. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
Eesti Geoloogiateenistus 16.06.2026 nr 13-3/26-927	Kuivõrd tegemist on DP lähteseisukohade ja KSH programmi koha arvamuse küsimisega, ei ole kavandatav asendiplaan veel paika pandud. EGT juhib tähelepanu, et juhul kui kavandatakse taastuenergia objekte või seonduvat taristut maardlaga kattuvale alale, siis tuleb järgida MaaPS § 14 lõike 2¹ punkti 2 ning saada EGT-lt vajalik kooskõlastus maardlale ehitamiseks. Palume planeeringu koostamise käigus arvestada eeltoodud seisukohtadega. Palume hoida EGT-d kursis menetluse edasise käiguga.	Teadmiseks võetud. KSH läbiviimisel arvestatakse MaaPS sätestatuga ja hinnatakse tuulepargi ja selle toimimiseks vajaliku taristu rajamise võimalikkust maardlatel. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
M. L. 17.06.2026	1. kuni 300 m kõrgused ja vaid 1 km elumajast see on hullumeelsus. Mu põlistalu muutub elamiskõlbmatuks nende põhjustatud müra ja valguse vilkumise tõttu.	Selgitus. Inimese heaolule avalduvaid võimalikke mõjusid hinnatakse keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) käigus. Sealhulgas analüüsitakse tuulepargi rajamise ja käitamisega kaasnevat müra ning visuaalseid mõjusid, sealhulgas varjutuse ehk valguse vilkumise mõju lähimatele elamutele.

		Tuulepargi käitamisaegse müra hindamiseks koostatakse müra leviku modelleerimine (koostatakse mürakaart), mis arvestab arenduse müraallikaid (tuulikuid, alajaamade trafosid, salvestusseadmeid ja muid lisaseadmeid) ning piirkonna olemasoleva müraalase olukorraga (piirkonna teiste müraallikatega). Modelleerimise tulemusi võrreldakse kehtivate müra normväärtusega, mis on seatud inimese tervise kaitseks. Varjutuse mõju hindamiseks kasutakse tarkvara WindPro, mille abil modelleeritakse tuulikute võimalikku varjutusulatust ja -kestust. Kuna Eestis varjutusele normväärtus ning kinnitatud arvutusmetoodika puudub, siis koostatakse indikatiivsed varjutuskaardid reaalset tõenäolise varjutusaja kohta. KSH tulemuste põhjal hinnatakse, kas kavandatav lahendus on keskkonna- ja tervisekaitsenõuete seisukohalt vastuvõetav ning kas on vajalik rakendada mõju leevendavaid meetmeid või teha muudatusi kavandatavas lahenduses. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	2. Ptk 3.4.2. väide, et DP ala pole väärtuslik maastik on väär, kuna tegemist on Eestis ainulaadse kaevandusjärgselt põldudeks rekultiveeritud alaga.	Selgitus. Märgime, et programmi peatükis 3.4.2 on kirjeldatud, et detailplaneeringuala ei kattu maakonna- ega kohaliku tasandi väärtusliku maastiku alaga vastavalt kehtivatele planeeringudokumentidele. Mõju maastikele hinnatakse KSH-s visuaalsete muutuste avaldumise kaudu. Selle käigus analüüsitakse, kuidas tuulepark muudab piirkonna maastikupilti ja vaateid ning millistes kohtades võivad need muutused olla kõige enam tajutavad.

		Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	3. Aidu ja Aidu-Liiva taastuveneergetika pargi DP ala asub Aidu ja Aidu-Liiva külade territooriumil, mille nõukogude võim kuritegelikult kokku lükkas ja elanikud minema ajas. Just tõik, et naabruses elavad inimesed pidid 35 aastat taluma põlevkivi kaevandamisega seotud häiringuid ja nüüd kasutatakse tuulikute püstitamise vabanduseks, et see ala on kaevandatud, on eriti küüniline.	Selgitus. Mõistame, et piirkonna varasem kasutus ja sellega kaasnenud mõjud on kogukonnale olnud koormavad ning teema on seetõttu tundlik. Samuti mõistame, et Aidu piirkonna ajalugu ja põlevkivi kaevandamisega seotud muutused maastikus ning kogukonna elukorralduses mõjutavad inimeste hinnanguid ka uute arendusettepanekute suhtes. Detailplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus hinnatakse põhjalikult kavandatava tegevuse mõju inimese tervisele, elukeskkonnale ja heaolule ning vajaduse korral kavandatakse olulist mõju leevendavad meetmed. Ala varasem kasutus on üks piirkonda iseloomustav asjaolu, mida planeeringu koostamisel arvesse võetakse, kuid kavandatavat tegevust hinnatakse selle enda mõjude ja tingimuste alusel. Planeerimismenetluse käigus võetakse arvesse läbiviidud uuringute tulemusi ning kaalutakse erinevaid huve sh avalikkuse esitatud seisukohti. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	4. Ptk 3.4.4 Aidu karjääris võib ka merikotkast näha. Võimalik, et mõni paar siin ka pesitseb, samuti on väärad väited, et kanakull 4500 m kaugusel planeeringualast pesitseks või rukkirääk 3500. Rukkirääk pesitseb planeeringualal ja ma ütleks, et ka öösorr.	Selgitus. KSH programmis on viidatud EELIS-es (Keskkonnaagentuur) registreeritud andmetele. Detailplaneeringualal viiakse läbi linnustiku uuring, mille tulemusi arvestatakse detailplaneeringu lahenduse ja KSH aruande koostamisel.

		Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	5. Samuti on täiesti väärad väited, et sõrmkäpad 4300 m kaugusel DP alast kasvavad. neid kasvab massiliselt planeeringualal. Mul on fotokinnitused olemas.	Selgitus. KSH programmis on viidatud EELIS-es (Keskkonnaagentuur) registreeritud andmetele. Detailplaneeringualal viiakse läbi taimestiku inventuur, mille tulemusi arvestatakse detailplaneeringu lahenduse ja KSH aruande koostamisel. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	6. Ptk 3.6.5.1 I kategooria virgestusrajatiste maa-alad ehk vaiksed alad. Aidu Sõudekeskuse kätte antud territoorium ongi virgestusala ja selle lähedusse ei tohiks ühtegi lisatuulikut püstitada.	Selgitus. Müratundliku alade kategooriad (sh virgestusrajatiste maa-alad) määratakse üldplaneeringuga. Planeeringu koostamisel ning visuaalse ja sotsiaal-majandusliku mõju hindamisel tuleb analüüsida, kuidas kavandatav tuulepark võib mõjutada ala kasutamist puhke-, spordi- ja turismieesmärkidel ning piirkonna kasutuskogemust laiemalt. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	7. Ptk 3.6.5.1 müra piirväärtused. Kõigepealt tuleb alustada olol tuuleparkide läheduses olevate kinnistutel müra mõõdistustega, et võrrelda, kuidas need tulemused modelleerimistesse suhtuvad.	Selgitus. Olemasoleva olukorra müra mõõtmine annab teavet piirkonna praeguse müratausta kohta, kuid ei võimalda hinnata kavandatava tuulepargi käitamisest tulenevat müra, kuna tuulikud ei ole veel püstitatud. Seetõttu põhineb tuulepargi müra hindamine KSH käigus müra modelleerimisel, mis on tavapärane ja tunnustatud meetod kavandatava tegevuse müra mõju prognoosimiseks.

		Eestis on tuulepargi tegeliku ja modelleeritud müra levikut võrreldud Saarde tuulepargi näitel. Saarde tuulepargi haldaja tellis Terviseameti katselaborilt müramõõdistused, mis viidi läbi 25.-27.11.2024. Mõõtmised teostati vastavalt rahvusvahelistele standarditele tuulikute läheduses, ümberkaudsete elamute territooriumil ja elamutes sees. Mõõdeti nii kuuldavast müra kui ka infraheli helirõhutasemeid. Väliskeskkonna müra mõõtmistulemuste kohaselt ei ületatud ühelgi mõõdetud müratundlikul alal tööstusmüra päevaseid või öiseid norme. Ka Saarde tuulepargi lähedal asuvate elamute siseruumides teostatud infraheli mõõtmistulemused jäid alla normtaseme. Seega kokkuvõttes järeldus müramõõtmistest, et Saarde tuulepargiga seotud kuuldav ja kuuldamatu müra on oluliselt madalamal tasemel kui seadusega lubatud normid. Seega modelleeritud müra levik vastab reaalsele mõõtmistele, sest modelleerimine tehakse lähtuvalt halvimast stsenaariumist (tegelik müra levik sõltub ilmastikutingimustest, metsa ja hoonete olemasolust). KSH raames modelleeritakse tuulepargi eeldatav müratase ning tulemusi võrreldakse kehtivate müra piirväärtustega. Samuti määratakse KSH aruandes vajaduse korral seiremeetmed ja järelseire nõuded. Sealhulgas kaalutakse müra mõõtmise nõude seadmist tuulepargi käitamise ajal, et kontrollida tegelike müratasemete vastavust modelleerimise tulemustele ja kehtivatele nõuetele. Nii on võimalik hinnata prognooside paikapidavust ning vajaduse korral rakendada täiendavaid leevendusmeetmeid.
--	--	--

		Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	8. Ptk 3.6.5.1 Tuulikud paigutatakse reeglina tundlikest aladest, sh elamualadest, sellisele kaugusele, mis välistab inimeste elukohas tervist otseselt kahjustava müra esinemise. Kas siit võib välja lugeda, et kaudselt/pikaajaliselt tervist kahjustav mõju on aktsepteeritav?	Selgitus. KSH käigus hinnatakse tuulepargi müra mõju inimese tervisele ja heaolule nii lühi- kui pikaajalises vaates. Seejuures võrreldakse modelleeritud müratasemeid kehtivate normväärtustega, mille eesmärk on kaitsta inimeste tervist ning tagada sobiv elukeskkond. Kui hindamise käigus selgub, et kavandatav tegevus võib põhjustada lubamatuid mõjusid, tuleb kavandada asjakohased leevendusmeetmed või muuta lahendust. KSH programmi ptk 3.6.5.1 esitatud sõnastust korrigeeritakse järgnevalt: "Tuulikud paigutatakse reeglina tundlikest aladest, sh elamualadest, sellisele kaugusele, mis võimaldab täita kehtivaid müra piirväärtusi ning vältida inimeste tervisele ja heaolule olulise ebasoodsa mõju tekkimist". Tartu Ülikool viib läbi teadustööde analüüsi, mille I etapis antakse ülevaade tuuleparkide tervisemõjudest teadusartiklite baasil. Uuring on kättesaadav: https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2025-09/Ülevaateuuringu%20I%20etapp%20%28tuulepargid%29.pdf. Nimetatud uuringus jõuti järeldusele, et olemasolevad uuringud näitavad, et tuulikuid on võimalik paigutada tervisele ohutult, kui paigutada need käesolevas uuringus soovitatud müranormidele vastavalt, viia läbi planeeringud läbipaistvalt kogukonna huve arvestades ja neile ka kasu pakkudes ning minimiseerida visuaalset reostust. On oluline märkida, et tuule-energia kasutusele

		võtmine aitab leevendada kliimamuutuseid ning vähendab õhusaastusest tulevaid terviseprobleeme. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	9. Ptk 3.6.5.4. Kuigi tuuleparkide mõju kinnisvara hindadele ei ole palju uuritud, on läbiviidud uuringutes tuvastatud, et kinnisvara väärtuse vähenemist võib täheldada tuulepargi arendamise perioodil, samas kui tuulepargi käitamise perioodil olulist negatiivset mõju kinnisvara hindadele ei esine (Tomson A., 2025). No see on ilmselge vale!. Kinnisvara hind sõltub teadupärast asukohast, tingimustest mis ses kohas valitsevad. Nüüd kui vahetusse lähedusse püstitada müra ja visuaalset häiringut põhjustav tuulik siis selgelt elutingimused ju halvenevad. Kui need pigem paraneks siis püstitataks neid ju Viimsisse ja Nõvale. Võite lugeda ka "Postimehes" ilmunud lugu tuuleparkide läheduses elavate inimeste emotsioonidest seoses nendega. kusjuures seal toodud isikud jäävad kaugemale, kui 1000 m ja ka tuulikud on kaks korda madalamad.	Selgitus. Teemat on käsitletud programmis ptk 3.6.5.4. ja puudub alus kahelda info usaldusväärsuses. Kinnisvara hinna väärtuse langust põhjustab eelkõige inimeste teadmatus ja/või hirm elektrituulikute mõjude suhtes (Sunak & Madlener 2016¹) ning tuulikute nähtavus elamu piirkonnas maastikus (Gibbons 2015²). Eesti Kinnisvara Hindajate Ühingu liige ja vara hindaja Aivar Tomson selgitab, et Eestis on näiteid kohtadest, kus tuuleparkide rajamine on pigem aidanud kaasa piirkonna arengule. Näiteks Paldiski, kus tuuleparkide arendamine on käinud käsikäes tööstuse kasvuga, on aja jooksul näinud kinnisvara väärtuse kasvu, mitte langust. Viimase kümne aastaga on korterite ruutmeetri hind seal piirkonnas enam kui kahekordistunud. Paldiski kinnisvara hindadel on jätkuvalt kasvupotentsiaali. Tänu uutele töökohtadele on tekkinud ka märkimisväärse aktiivsusega üüriturg. Tööstuse olemasolu meelitab Paldiskisse nii lühi- kui pikaajalisi üürnikke. (https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/taastuenergia/tuuleenergia/koduomanikud-ei-pea-tuuleparkide-laheduses-eluaseme-vaartuse).

¹ Sunak, Y., Madlener, R., 2016. The impact of wind farm visibility on property values: A spatial difference-in-differences analysis. Energy Economics. 55:79-91.

² Gibbons, S. (2015). Gone with the wind: Valuing the visual impacts of wind turbines through house price. Journal of Environmental Economics and Management. 72:177-196.

		Tuuleparkide rajamisega kaasnevat võimalikku mõju kinnisvara hindadele hinnatakse KSH aruandes, lähtudes Eesti ja välisriikide praktikast ning läbiviidud uuringute andmetest. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	10. Ptk 3.6.5.5. Mõju piirkonna arengule on selgelt negatiivne. Veel vähem on kohalikel põhjust siin edasi elada, veel rohkem süveneb ääremaastumine. See arendus töötab regionaalarengule risti vastu, mis omakorda avaldab negatiivset mõju, muuhulgas, ka riigikaitseliste eesmärkide saavutamiseks.	Selgitus. Planeeringu eesmärk ei ole piirkonna arengut pidurdada, vaid leida tasakaal võimalikest mõjudest ning riiklike ja kohalike eesmärkide vahel. Samas loob taastuvenegiapargi kavandamine eeldused piirkondliku ettevõtluse ja energiatootmise arendamiseks ning panustab energiapuudusele ja kliimaeesmärkide täitmisel, mis on samuti osa laiemast regionaalarengu käsitlusest. Arendusega võivad kaasneda ka positiivsed majanduslikud mõjud, sealhulgas investeeringud piirkonda, ajutine tööhõive ehitusperioodil, kohalike teenuste kasutamine ning seadusest tulenevad kohaliku omavalitsuse tulud ja võimalikud kogukonnale suunatud hüved. Nende mõjude ulatus sõltub projekti lõplikust lahendusest (täpsemalt kirjas KSH programm ptk 3.6.5.5). Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	11. Ptk 3.6.13 Aidu Veespordikeskuse detailplaneering, mille eesmärgiks on maa-ala kruntideks jaotamine, sihtotstarbe ja ehitusõiguse määramine ehitiste rajamiseks. Tuulepargi rajamisega võib kaasneda olukord, kus Aidu veespordikeskuse taristut ei saagi välja ehitada või kaasneb liigne müra, varjutus ja/või visuaalne häiring; No kasvõi see lõik on selgelt tuuleparki välistav.	Selgitus. Aidu Veespordikeskuse detailplaneeringu ala hõlmab ligikaudu 386 ha suurust maa-ala ning paikneb Aidu põlevkivikarjääri maa-alal ja osaliselt Uus-Kiviõli kaevanduse mäeeraldisel. Detailplaneeringu eesmärk on

		maa-ala kruntideks jaotamine, sihtotstarbe ning ehitusõiguse määramine Aidu Veespordikeskuse rajatiste ehitamiseks, samuti tehnovõrkude ja -rajatiste, haljastuse ning liikluskorralduse põhimõtete määramine. Taastuvenergiapargi detailplaneeringuala kattub osaliselt Aidu Veespordikeskuse detailplaneeringuga kavandatud terviseraja, suusakeskuse, parkimisala ning osaliselt puhkemajade alaga. Aidu Veespordikeskuse detailplaneeringu elluviimist on alustatud, kuid seda ei ole tänaseks täielikult realiseeritud. Detailplaneeringu edasise elluviimise võimalusi ja ulatust on hinnanud veespordikeskuse arendaja, kes on pidanud otstarbekaks kaaluda detailplaneeringu lahenduse ajakohastamist, arvestades piirkonna terviklikku ruumilist arengut, sealhulgas taastuvenergiapargi kavandamist. Sellest tulenevalt kavandatakse Aidu Veespordikeskuse detailplaneeringu osalist kehtetuks tunnistamist üksnes nendes osades, kus maaomaniku ja arendaja hinnangul on otstarbekas muuta senist planeeringulahendust ning kus see on vajalik detailplaneeringute omavahelise kooskõla tagamiseks. Tegemist ei ole olukorraga, kus taastuvenergiapark iseenesest tingiks kogu veespordikeskuse detailplaneeringu muutmise, vaid planeeringulahenduste omavahelise kooskõlastamisega, lähtudes maaomaniku ja arendaja arenguplaanidest ning eelistustest. Puudub vajadus detailplaneeringu lähteseisukohtade ja KSH programmi täiendamiseks.
	12. DP alal kulgeb kaks teed - Aidu Veespordikeskuse juurdepääsutee ja teisel pool RMK matkatee. 300m kõrgun tuulik pillub talvisel ajal oma labade küljest	Selgitus.

	jää ja lume tükke nii kaugale, et nende teede kasutamine muutub ohtlikuks. seda teemat ei ole "AIDU JA AIDULIIVA DETAILPLANEERINGU LÄHTESEISUKOHAD JA KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE PROGRAMM" üldse kajastanud.	Jäätumisrisk on oluline ohutegur, mida detailplaneeringu ja KSH koostamisel arvestatakse. Vajadusel tuleb tuulikutele paigaldada jäätumisvastane süsteem. Täpsemad meetmed jäätumisriski maandamiseks määratakse projekteerimise käigus, lähtudes konkreetse tuuliku tüübist ja asukohast. Lisaks paigaldatakse tuulepargi alale teavitustahvlid võimaliku ohu eest hoiatamiseks. Programmis on tuuliku labadelt jää kukkumise ohu teemat käsitletud ptk 3.6.12. Puudub vajadus detailplaneeringu lähteseisukohtade ja KSH programmi täiendamiseks.
Kaitseministeerium 18.06.2026 nr 12-1/26/129-2	Lüganuse Vallavalitsus on esitanud Kaitseministeeriumile ja Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusele (edaspidi RKIK) ettepanekuteks Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu lähteseisukohad ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) programmi. Detailplaneeringuga kavandatakse tuuleparki, päikeseparki, väiketuulikuid, energiasalvesteid ning nende toimimiseks vajalikku taristut. Kaitseministeeriumi valitsemisala huve kajastavate seisukohtade dubleerimise vältimiseks esitame käesoleva kirjaga Kaitseministeeriumi ja RKIK ühised ettepanekud. Palume Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu koostamisel arvestada Vabariigi Valitsuse 15.02.2024 korraldusega nr 40 algatatud riigi eriplaneeringuga (edaspidi REP) Aidu planeeringualale kavandatava kaitsetööstuspargiga ning teha selles osas koostööd Kaitseministeeriumiga. Kaitsetööstuspargi REP Aidu planeeringuala asub Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringuala naabruses. Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu lähteseisukohtades ja KSH programmis on REP-ga planeeritavat Aidu kaitsetööstusparki mainitud vaid kumulatiivset mõju käsitlevas peatükis 3.6.13. Detailplaneeringuga kavandavate rajatiste võimalikku mõju planeeritavale Aidu kaitsetööstuspargile käsitletud ei ole. Vabariigi Valitsus kehtestas 22.08.2025 korraldusega nr 151 kaitsetööstuspargi REP Pärnu 1 ala ja Põhja-Kiviõli ala osas (https://www.riigiteataja.ee/akt/326082025004). Sama korraldusega tegi	Arvestatakse. KSH programmi ptk 3.6.11 (mõju riigikaitsele objektidele) täiendatakse planeeritava Aidu kaitsetööstuspargiga.

	Vabariigi Valitsus Kaitseministeeriumile ülesandeks selgitada välja Piirsalu ja Aidu eelvalikualade kasutusele võtmise vajadus hiljemalt viie aasta jooksul korralduse andmisest. Käesolevaks ajaks on Kaitseministeerium otsustanud jätkata kaitsetööstuspargi REP menetlust ka Piirsalu ja Aidu aladel. Alates 26.06.2026 toimub Piirsalu ja Aidu eelvalikualade planeeringu ja KSH esimese etapi aruande avalik väljapanek (https://kaitseministeerium.ee/poliitika-d-ja-planeerimine/planeeringud/kaitsetoostuspark).	
	Palume juba praeguses Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu koostamise etapis arvestada järgmiste tingimustega ning lisada need ka detailplaneeringu lähteseisukohtadesse ja KSH programmi: 1. Elektrituuliku kaugus REP-ga kavandatavast kaitsetööstuspargi ala piirist peab olema suurem, kui elektrituuliku tipukõrgus.	Arvestatakse. Detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendatakse nimetatud välistava tingimusega, et kaitsetööstuspargi piirist peab olema tuulikute ehitamise keeluala vähemalt tuuliku tipukõrguse ulatuses. KSH-s hinnatakse, kas puhvri ulatust on vaja võimalikest avariiohtudest vms tingimustest suurendada.
	2. Energiasalvesteid elektrituulikute kaitsetööstuspargi ala piiri poole mitte kavandada.	Arvestatakse. Detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendatakse nimetatud välistava tingimusega.
	3. Päikesepaneele mitte kavandada dokumendi „Asukoha eelvaliku täiendus Piirsalu ja Aidu eelvalikualade osas“ (https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/documents/2026-05/Asukoha%20eelvaliku%20t%C3%A4iendus%20Piirsalu%20ja%20Aidu%20eelvalikualade%20osa s.%20Eel%C3%B5u.pdf) peatükis 2.3. „Ohutute kauguste määramine“ joonisel 4 näidatud ohutuskoeffitsiendi alasse k22.	Arvestatakse. Detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendatakse nimetatud välistava tingimusega.
Terviseamet 18.06.2026 nr 9.3-4/26/4352-2	Amet on tutvunud Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu lähteseisukohtade ja KSH programmiga ning märgib järgmist: 1. Soovitame tuulikute asukohtade valikul arvestada Lüganuse valla üldplaneeringus toodud puhveralaga 1 km, kuna mida kaugemale jäävad kavandatavad tuulegeneraatorid elamualadest, seda minimaalsem on risk ka negatiivsete tervisehäirete avaldumiseks.	Teadmiseks võetud. Detailplaneeringu lahenduse koostamisel arvestatakse Lüganuse valla üldplaneeringu nõudega, et elamutest peavad tuulikud paiknema vähemalt 1 km kaugusel. Erandjuhul võivad tuulikud paikneda kuni 750 meetri kaugusel kui selleks on maaomaniku nõusolek (tingimus välja toodud KSH programmi tabelis 1 (Tingimused detailplaneeringu läbiviimiseks tuuleenergia tootmise aladel ja nõuetega

		arvestamine Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu koostamisel)). Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
2. Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) on andnud suunise, mille kohaselt müra leevendavaid meetmeid tuleks rakendada juhul, kui tuuleturbiinide müra ületab 45 dB Lden (ööpäeva 24 h keskmine). Eeldusel, et tuulikupark töötab kuni 24 tundi ööpäevas, soovib amet uute tuuleparkide arendamisel võtta aluseks kõige rangemad ehk müra sihtväärtused, mis ei ületaks elamualadel päeval 50 dBA ja öösel 40 dBA. Kirjeldatud lähemist toetab ameti senine praktika seoses inimeste poolt esitatud kaebustega.		Arvestatakse. Teemat on käsitlenud programmi ptk 3.6.5.1, kus on lähtutud sihtväärtuse tagamise vajadusest. <i>/.../ Samas võiks uute tuulikute kavandamisel seada siiski eesmärgiks kõikide müratundlike alade suhtes rangeimate nõuete ehk välisõhus leviva müra sihtväärtuse tagamine, mis tagab head tingimused lähimatel müratundlikel aladel. II kategooria alade tööstusmüra sihtväärtus on 50 dB päeval ja 40 dB öösel. Kuna tuulikud töötavad ööpäevaringselt, saab määravaks mürataseme vastavuse tagamine öistele ehk rangematele nõuetele (40 dB).</i> Atmosfääriõhu kaitse seaduse uue sõnastuse (kehtivuse algus 1.07.2026) kohaselt on müra sihtväärtus piirväärtusest rangem müra normtase müratundlike alade elukeskkonna parendamiseks või säilitamiseks. Müra sihtväärtust kohaldatakse müratundliku ala planeeringu koostamisel, kui planeeringuga muudetakse maakasutuse juhtotstarvet ja planeeringualal ei ole müra sihtväärtus ületatud. Müratundlik ala AÕKS-i tähenduses on ala, millele on vastavalt üldplaneeringu maakasutuse juhtotstarbele AÕKS § 57 alusel määratud I–IV mürakategooria.
3. Tuulikute lõpliku arvu ja paigutuse fikseerimisel ning lõpliku tuuliku mudeli väljavalimisel tuleks teostada täiendav müra modelleerimine (sh madalsageduslik müra), mis arvestaks välja valitud tuuliku andmeid ning täpset paigutust.		Teadmiseks võetud. Kaalume DP koostamisel rakendussätetesse tingimusena lisamist.
4. Tuulepargi käitamise järgselt tuleks teostada lähimate eluhoonete juures tuulikute välisõhu müra mõõtmised. Eesmärgiks on kontrollida, kas olukord vastab kehtivatele normtasemetele või planeeringus fikseeritud tingimustele.		Teadmiseks võetud. Kaalume DP koostamisel rakendussätete tingimusena lisamist.

Keskkonnaamet 19.06.2026 nr 6-5/26/1320-3	Keskkonnaamet on DP LS ja KSH programmiga tutvunud ning esitab oma pädevusvaldkonna piires järgmised ettepanekud ja märkused materjalide täiendamiseks ja parandamiseks: 1. DP LS ja KSH programmi sissejuhatuses (lk 8) on kirjas, et DP algatamise otsuse tekstis on ekslikult DP ala suurusena märgitud 364 ha. Viidatud on, et õige ulatus on esitatud otsuse lisas 1 esitatud skeemil. Märgime, et nimetatud skeemil on kujutatud vaid ala kontuur, kuid ei ole täpsustatud ala suurust hektarites. Keskkonnaamet järeldeb, et ptk-s 1 välja toodud 435 ha on sel juhul DP ala õige suurus. Palume materjalides planeeringuga seotud parameetrid üle vaadata ja ühtlustada.	Arvestatakse. DP LS ja KSH programm parandatakse vastavalt Lüganuse Vallavolikogu 30. juuni 2026 otsusele nr 50 Lüganuse Vallavolikogu 18.12.2025 otsuse nr 12 „Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamine“ muutmise.
	2. DP LS ja KSH programmi ptk-s 2.1 (lk 14) on lisaks sissejuhatusele kirjeldatud veelkord, mitu tuulikut on DP alale kavandatud (kokku 8+3). Ptk-s 2.3 (lk 15) on kirjas, et kavandatakse kuni 13 tuulikut. Palun ühesuguse käsitluse eesmärgil lisada ka ptk-i 2.1 ja läbivalt kogu programmis, et potentsiaalselt lisandub 11-le tuulikule veel 2 tuulikut (kokku 13).	Arvestatakse. DP LS ja KSH programm parandatakse vastavalt Lüganuse Vallavolikogu 30. juuni 2026 otsusele nr 50 Lüganuse Vallavolikogu 18.12.2025 otsuse nr 12 „Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamine“ muutmise.
	3. DP LS ja KSH programmi peatüki 3.6.2.1 all on alapeatükina 2.6.2.1.1., 2.6.2.1.2. jne. Eeldatavalt peaksid need olema 3.6.2.1.1 ja 3.6.2.1.2 jne. Palume peatükkide nummerdust korrigeerida.	Arvestatakse. Viga parandatakse.
	4. DP LS ja KSH programmi ptk-s 3.1 (lk 17) on toodud välja, et KSH raames teostatakse taimestiku, nahkhiirte ja linnustiku uuringud. Samas dokumendi lisadena on märgitud vaid taimestiku ja nahkhiirte uuringud, mis võib lugejas segadust tekitada. Ptk-s 2.6.2.1.2.1 (lk 47-48) on selgitatud, et aastatel 2024-2025 on Margus Pensa poolt viidud läbi täiendav linnustiku uuring. Palume seda asjaolu ka ülevaatlikult ptk-s 3.1 käsitleda ning tuua välja, et uuringu aruanne esitatakse KSH aruande koosseisus.	Arvestatakse. Ptk 3.1. täiendatakse vajalike uuringute nimekirja osas. Uuringu aruanne esitatakse KSH aruande koosseisus kooskõlas LKS § 53 lg 1.

	5. DP LS ja KSH programmi ptk-s 3.6.13 (lk 62) on kirjeldatud kumulatiivsete mõjude hindamist KSH-s ning esitatud loetelu võimalike kumulatiivset mõju avalduvate objektide kohta, mis on Keskkonnaameti hinnangul ebatäpne. Loetelust puuduvad näiteks Evecon OÜ ja Enery Estonia OÜ kohaliku omavalitsuse eriplaneeringuga kavandatud tuulepargialad (planeering kehtestati kõigi kolme tuuleala (alad 1, 2a ja 2b ning 3) osas 28.05.2026). 5.1. Samas ptk-s on kirjas: Detailplaneeringualast idas asub 30 tuulikuga Aidu tuulepark, mis on kavandatud Maidla valla üldplaneeringu teemaplaneeringuga „Olulise ruumilise mõjuga Aidu tuulepargi, seda toetava infrastruktuuri ja rekreatsioonialade ning lasketiiru asukohavalik“. Märgime, et 2025. aastal kehtestatud Lügänu valla ÜP muutis nimetatud teemaplaneeringu kehtetuks. Aidu taastuvenienergia pargis on praeguseks püstitatud 17 tuulik. Samal arendusalal on 11 tuulikule 2015. aastal väljastatud ehitusloa (kuni 185 m kõrgustele tuulikutele). Kuna Aidu tuulepargi arendaja soovib väljastatud ehitusloade kohaseid tuulikute kõrgusi olulisel määral muuta (kuni 311 m kõrguseks), on Lügänu Vallavalitsusel samalaadset käimas tegevusloa menetlus kõrguste muutmiseks, mis tugineb kehtestatud Lügänu valla ÜP-l. Eelnimetatud võimalike kumulatiivsete mõjude loetelus ei ole märgitud, et on kavandamisel Aidu osaliselt olemasoleva tuulepargi tuulikute mõõtmiste oluline suurendamine. Märgime, et lõplik ülevaade koostamisel avalduvatest teistest arendustest või objektidest peab selguma KSH aruande koostamise käigus. Arvestades võimalikke kumulatiivseid mõjusid tuleb välja tuua ka kõik lähipiirkonnas/mõjualas menetluses olevad tuulealade planeeringud (sh silmas pidades, et KSH aruande koostamise ajaks on võib-olla mõni kehtestatud). Dokumendi kohaselt on mõjuvaldkonnad, kus mõjude kumuleerumine võib esineda, on eelkõige visuaalne mõju, müra ja barjääriefekt, lisaks arvestatakse KSH aruandes ka võimaliku kumuleeruva mõju avaldumist linnustikule, loomastikule ning rohevõrgustikule. Keskkonnaametile teadaolevalt esineb linnustiku osas ka potentsiaalselt oluline kumuleeruv kokkupõrkerisk, seda seoses ala külastavate kotkaste (sh kaljukotkas) ning olemasoleva Aidu tuulepargiga. Palume täiendada.	Arvestatakse. KSH programmi kumulatiivsete mõjude peatükki täiendatakse. Kumulatiivset mõju saab hinnata sõltuvalt alusinfo olemasolust ning planeeringute menetlusstaadiumist ja projektide lahenduste täpsusastmest.
	6. DP LS ja KSH programmi ptk-s 3.4.4 (lk 35) skeemil 9 on kujutatud püsielupaigad, sh looduskaitsealade (LKS) § 50 lg 2 kohased püsielupaigad,	Arvestatakse. Skeemilt 9 eemaldatakse püsielupaigad.

	lk-I 36 tabelis 4 on loetletud kaitsealuste linnu- ja loomaliikide (sh I kaitsekategooria) leiukohad ning kaugused planeeringualast. Keskkonnaamet on seisukohal, et viidatud info koondmõjuna viitab juba rangelt kaitstava liigi isendi täpsele elupaiga asukohale ning see on vastuolus LKS § 53 lg 1 ja AvTS § 35 lg 1 p 8. Palume need dokumendid välja jätta ja järgmises menetlusetapis esitada vajadusel näiteks eraldisesivalt asutusesiseseks kasutamiseks (AK) märkega Keskkonnaametile.	
M. N. ja R. N. 24.06.2026	Seoses Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu lähteseisukohtade ning keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi avalikustamisega esitan järgmised ettepanekud ja vastuväited. Tutvudes avalikustatud materjalidega ilmneb, et käesolevas etapis puuduvad veel piisavad uuringud ja analüüsid, mille alusel oleks võimalik hinnata kavandatava arenduse tegelikku mõju piirkonna elanikele, keskkonnale ja kinnisvara väärtusele. Planeeringuga kavandatakse kuni 280–300 meetri kõrgused tuulikud, energiasalvestid, päikesepark ning muu teenindav taristu. Avalikustatud dokumentidest nähtub, et mitmed olulised mõjud on alles tulevikus hinnatavad ning sisulised uuringud puuduvad või on alles kavandamisel. Eelkõige pean puudulikuks järgmisi asjaolusid: 1. Mõju inimese tervisele ja elukeskkonnale ei ole piisavalt hinnatud Dokumentides puuduvad konkreetsete sõltumatud analüüsid madalsagedusliku müra, infraheli, vibratsiooni ning varjutuse pikaajalise mõju kohta inimese tervisele ja heaolule. Samuti ei ole esitatud selgeid hinnanguid piirkonna tegelikule mürakoormusele erinevates ilmastikuoludes. 2. Mõju kinnisvara väärtusele ei ole sisuliselt analüüsitud Planeeringu materjalides puudub sõltumatu analüüs kavandatava tööstusliku arenduse võimalikust mõjust piirkonna kinnisvara väärtusele ja investeerimiskeskkonnale. Kinnisvaraomanikuna pean seda oluliseks puuduseks. 3. Loodusmõjude uuringud ei ole lõpule viidud Avalikustatud nahkhiirte ja taimestiku dokumendid sisaldavad üksnes uuringute meetodikaid, mitte uuringute tulemusi. Seetõttu ei ole võimalik hinnata tegelikku mõju piirkonna elustikule ega kaitstavatele liikidele. 4. Kumulatiivsete mõjude analüüs on ebapiisav	Selgitus. KSH programmi eesmärk on määratleda mõju hindamise ulatus, meetodika, mõjuvaldkonnad ja uuringute vajadus, et tagada kavandatava detailplaneeringu keskkonnamõjude terviklik, tõendus põhine ja läbipaistev hindamine. Mõju hindamist alles hakatakse äbi viima ja KSH programm on selle aluseks. Seetõttu ei ole tõesti veel eluslooduse uuringud valminud ja sisuline mõju hindamine on tegemata. Seda tehakse järgmiseks etapis. KSH menetlus on osa detailplaneeringu koostamise protsessist ning selle ülesanne on hinnata, kuidas kavandatav lahendus mõjutab keskkonda ning milliseid leevendus- või vältimismeetmeid tuleb rakendada. KSH menetluse põhietapid on KSH algatamine, KSH programmi koostamine (praegune etapp), KSH aruande koostamine, avalikustamine ja kaasamine, aruande täiendamine, KSH lõppjärelendus ja otsus (KSH aruande vastuvõtmine ja hiljem planeeringu kehtestamine). Vastuseks Teie ettepanekutele: • KSH programmi mõnevõrra täiendatakse laekunud ettepanekute osas, kuid programmi laiendamine (mainimata laiendamise valdkonda) ei ole põhjendatud. • Sõltumatuid tervise- ja kinnisvaramõjude eksperte ei kaasata. Tuuleparkidest tulenevaid

	Puudub terviklik hinnang piirkonna teiste olemasolevate ja kavandatavate arenduste koosmõjule, sealhulgas mõjule maastikule, elukeskkonnale ja piirkonna arengule. 5.Ettevaatusprintsipi rakendamise vajadus Arvestades kavandatava arenduse ulatust ja võimalikku pöördumatut mõju piirkonna keskkonnale ning inimeste varalistele õigustele, tuleb enne detailplaneeringu edasist menetlemist läbi viia sõltumatud ja põhjalikud mõju-uuringud. Teen ettepaneku: • laiendada KSH programmi; • kaasata sõltumatud tervise- ja kinnisvaramõjude eksperdid; • viia läbi täiendavad sõltumatud müra, infraheli ja kinnisvaramõjude uuringud; • hinnata eraldi mõju piirkonna kinnisvara väärtusele ja ettevõtluskeskkonnale; • tagada kohalike elanike ja kinnisvaraomanike sisuline kaasamine enne edasiste otsuste tegemist. Leian, et käesoleval kujul ei anna avalikustatud materjalid piisavat alust hinnata kavandatava arenduse sobivust piirkonda ega selle pikaajalist mõju inimese tervisele, varale ja elukeskkonnale.	tervisemõjusid uurib Tartu Ülikool, ülevaateuuringu I etapi aruanne on kättesaadav https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2025-09/Ülevaateuuringu%20I%20etapp%20%28tuul%20epargid%29.pdf. Tuuleparkide rajamisega kaasnevat võimalikku mõju kinnisvara hindadele hinnatakse KSH aruandes, lähtudes Eesti ja välisriikide praktikast ning läbiviidud uuringute andmetest. • KSH läbiviimisel viiakse läbi käitamisaegne müraanalüüs, mis sisaldab müra leviku modelleerimist (mürakaart) lähtudes arenduse müraallikatest (tuulikute, alajaamade trafod, salvestusseadmed ja muud lisaseadmed) ja ümbritseva keskkonna andmetest, müraalasest olukorrast (piirkonna teistest müraallikatest) ning analüüsiga seotud asjakohastest kirjeldustest. Modelleerimise tulemusi võrreldakse kehtivate müra normväärtustega, mis on seatud inimese tervise kaitseks. Teaduskirjandusele tuginedes ei ole infraheli oluline keskkonnamõju elektrituulikute tulenevalt (vt KSH programmis ptk 3.6.5.1). KSH aruandes käsitletakse infraheli mõju üksnes juhul, kui aruande koostamise ajaks (võrreldes 2026. aasta aprilli seisuga) on pädevad riigiasutused avaldanud uued suunised, mis nõuavad põhjalikumaid hindamisi. • Mõju piirkonna arengule, sh ettevõtlusele, hinnatakse KSH aruandes, lähtudes Eesti ja välisriikide praktikast ning läbiviidud uuringute andmetest (KSH programm ptk 3.6.5.5).
--	---	---

		KSH aruande valmimisel toimub uus kaasamine (eeldatav ajakava on esitatud programmis ptk 4.1), mille vältel kõik huvilised saavad esitada ettepanekuid koostatud KSH aruande sisu kohta. Siis on teada tuulikute täpsed asukohad, valminud on uuringud ja neist lähtuvalt mõju analüüs. Tuulepargi rajamine ei ole vastuolus ettevaatuspõhimõttega, kui planeeringuprotsessis järgitakse kehtivaid seadusi, viiakse läbi põhjalik keskkonnamõju strateegiline hindamine ja rakendatakse vajalikke leevendusmeetmeid. Pigem tuleb iga projekti hinnata individuaalselt, tuginedes teaduslikele uuringutele ja seadusandlikele nõuetele. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
Farad Group OÜ U. V. 25.06.2026	Saadan Teile oma seisukoha AIDU ja AIDU-LIIVA detailplaneeringu menetluses. Farad Group OÜ'le kuulub planeeringualal asuv PÕLLU (katastri nr 44901:002:0283, üldpindala 9,65 ha, sellest 9,37 haritud põllumaad) kinnistu. Olen eelnevalt eri Eesti piirkondades kokku puutunud erinevate taastuenergia tootmise arendajate soovidega - MITTE KUSKIL pole jõutud erinevatel põhjustel ehitusloa taotluseni. Nii Soome kui ka Läti on meist ammu mööda läinud nii tuulikute arvu kui ka protsesside juhtimise osas. Olen kindel, et taastuenergia arendamine on oluline nii Eesti energiajulgeoleku, kliimaeesmärkide kui ka kohaliku piirkonna arengu seisukohalt. Maaomanikuna soovin, et detailplaneeringu käsitlemisel tuleb hinnata kavandatavat tegevust komplekselt ja ei tohiks keskenduda üksikutele vastuargumentidele. MARU andmetel on PÕLLU kinnistu põlluosa boniteet 21, mis on ülimalt alumise piiri peal. Lisaks ei lõpetaks mõne tuuliku püstitamine põllu harimist, st kogu pinda pole vaja. Maaomanikuna toetan täielikult tuulepargi kavandamist planeeringualas asuvale PÕLLU (Aidu k) kinnistule.	Teadmiseks võetud. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.

	Palun minu positiivne seisukoht detailplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi koostamisel arvesse võtta. Loodan lähitulevikus näha tuulikuid kerkimas.	
Maa- ja Ruumiamet 25.06.2026 nr 6-3/26/920-3	Tutvunud esitatud materjalidega, märgib MaRu järgmist. 1. Esitatud materjalide peatükis 1 „ülevaade detailplaneeringuga kavandatust“ on välja toodud, et: „Tuulikute ja tuulepargi alajaamade vahelised ülekandeliinid kavandatakse maakaablitenä, alajaamadest edasi võib kasutada õhuliine. Planeeringus nähakse ette ka lahendus elektrienergia ülekandevõrguga liitumiseks, selleks on eelistatud olemasolevad või uued alajaamad või liitumine otse 110 kV või 330 kV elektriliinile. Planeeringus määratakse ka tuulepargi ja elektrivõrgu liitumispunkti vaheliste õhuliinide/maakaablite võimalikud asukohad ja ligikaudsed pikkused koos kõikide alternatiividega.“ Peatükis 1.5 on selgitatud täiendavalt: „Lähim võimalik olemasolev põhivõrgu alajaam on põhja suunas asuv Püssi alajaam. Samas on võimalik rajada ka uus alajaam ning liituda sealt 110 või 330 kV liinile. Detailplaneeringu algatamise otsuse kohaselt tuleb võimalusel kasutada tuulepargi ja 110 kV või 330 kV alajaama vaheliste liinidena olemasolevate liinide koridore. Täpne elektri ülekandeliinide paiknemine selgub detailplaneeringu koostamise käigus.“ Märgime, et juhul kui elektrienergia põhivõrguga liitumiseks vajaminevad olemasolev(ad) alajaam(ad) või 110 kV või 330 kV liinid ei paikne detailplaneeringu alas, tuleb nendega liitumise korral õhuliiniga laiendada detailplaneeringuala õhuliinide paiknemise ulatuses kuna õhuliinil on erinevalt maakaablist ruumiline mõju (visuaalne mõju, kaitsevöönd, raadamise vajadus jne). 2. Esitatud materjalide peatükis 3.1 „Eesmärk ja metoodika“ on välja toodud KSH käigus toimuvad tegevused, uuringud jms. Tabelis 1 (lk 25) on selgitatud, et DP ja KSH koostamisel viiakse läbi rida uuringuid ja hindamisi (müra ja varjutuse modelleerimine, visuaalse mõju hindamine, sh koostatakse fotomontaaž, kumulatiivsete mõjude hindamine jne). Samas pole peatükki 3.1 müra ja varjutuse modelleerimist ning visuaalsete mõjude hindamist, sh fotomontaaži koostamist välja toodud. Palume antud asjaolud parema loetavuse tagamiseks käsitleda ka peatükis 3.1.	Teadmiseks võetud. Detailplaneeringu koostamise käigus kaalutakse võimalikke põhivõrguga liitumise lahendusi ja vajadusel laiendatakse detailplaneeringuala. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks. Arvestatakse. Kõik KSH raames tehtavad uuringud ja analüüsid koondatakse ptk 3.1 alla alapeatükki 3.1.1.

	3. Samuti on peatükis 3.1 toodud välja, et vajadusel viiakse läbi Natura asjakohane hindamine. Peatükis 3.6.1 on viidatud OÜ Lemma poolt koostatud eelhindangutele, kus jõuti järeldusele, et Natura asjakohane hindamine on vajalik läbi viia Muraka linnualale. Samas alapeatükis nõustatakse selle järeldusega, mistõttu palume kaaluda, kas peatükis 3.1 oleks selguse huvides mõistlik juba välja tuua, et Natura asjakohane hindamine tuleb läbi viia, mitte viidata sellele võimalusele.	Arvestatakse. Vastav parandus tehakse KSH programmis.
	4. Palume detailplaneeringu koostamisel ette näha meetmed, mida on vajalik arvestada tuulepargi mõjualas uute hoonete kavandamisel. Otstarbekas on määrata müratundlike ehitiste keeluala planeeringuala sees.	Arvestatakse. Detailplaneeringu koostamisel kaalutakse meetmeid tuulepargi mõjualas uute hoonete kavandamisel arvestamiseks. Detailplaneeringus kaalutakse müratundlike ehitiste keeluala määramist (mis võib eeldada selleks vajaliku detailplaneeringuala laiendamist). Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	5. Kuna üha enam on ühiskonnas tõusetunud tuulikutega kaasneva impulssheli mõju inimese tervisele, siis palume ka seda teemat KSH programmis lühidalt käsitleda.	Arvestatakse. Detailplaneeringu LS ja KSH programmi täpsustati vastavalt ettepanekule ning täiendati ptk 3.6.5.1.
	6. Dokumendi tabelis 12 on välja toodud kaasatavad osapooled ja koostöötegiad. Juhime tähelepanu, et koostöötegiade hulka on arvatud naaberomavalitsused. Märkime, et kohaliku omavalitsuse detailplaneeringu menetluses on planeeringualaga piirnevad kohalikud omavalitsused kaasatavad arvamuse andjatena, mitte koostöötegiatena (PlanS § 124 lg-d 7, 9). Samuti palume planeeringumenetluses kaasatavateks osapoolteks märkida Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Siseministeerium ning MaRu. Selgitame, et MaRu osaleb menetluses PlanS-is sätestatud korras nii kaasatava asutusena (planeeringu heakskiitjana) kui ka koostöötegiatena (maaparandus, geodeetilised märgid). Kuna tuulepargil võivad olla mõjud raadiosidele, siis palume kaasatava osapoolena tabelisse märkida ka Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus. Palume kaasatava osapoolena tabelisse märkida ka Kliimaministeerium. Palume eeltoodust lähtuvalt tabelit korrigeerida.	Arvestatakse. Tabel 11. on korrigeeritud vastavalt märkustele.

	7. Palume dokumendi ptk-is 3.3 „Kavandatava tegevuse seos strateegiliste dokumentidega“ välja tuua seosed muude strateegiliste planeerimisdokumentidega, mis on kajastatud nt ptk-is 3.6.13 „Kumulatiivse mõju võimalikkus, arvestades teiste ümbruskonna arendusprojektidega“. Kuna planeeringuala paikneb Alutaguse valla ning Jõhvi valla läheduses, siis palume seletuskirjas käsitleda asjakohaste strateegiliste dokumentidena ka Alutaguse valla ja Jõhvi valla üldplaneeringuid. Märgime, et planeeringuala ümbruses on koostamisel VKG Wind tuulepargi detailplaneering, Varja tuulikupargi planeeringuala nr 2 ja Varja tuulikupargi detailplaneeringuala nr 3 detailplaneeringud, Aasa gaasijaama detailplaneering ning Sirtsu-Rebu tuulepargi kohaliku omavalitsuse eriplaneering. Kehtestatud on Evecon OÜ ja Enery Estonia OÜ tuuleparkide kohaliku omavalitsuse eriplaneering alade 1, 2b ja 3 osas, Viru Keemia Grupp AS biotoodete tootmiskompleksi kohaliku omavalitsuse eriplaneering, Viru Keemia Grupp AS tööstusjäätmete prügila kohaliku omavalitsuse eriplaneering. Ülevaatlikuma informatsiooni saamiseks soovitame eelpool nimetatud planeeringute seoseid kajastada ka joonistel. Samuti palume nimetatud planeeringuid arvestada kavandatud tegevuse kumulatiivse mõju hindamisel piirkonnas.	Arvestatakse. Ptk 3.3 ja ptk 3.6.13 täiendatakse.
	8. Märgime, et planeeringuga tuleb lahendada PlanS § 126 lõike 2 kohased kohustuslikud ülesanded.	Selgitus. Asjakohased ülesanded on detailplaneeringu lähteseisukohtadesse ptk 2.3 lisatud.
	9. Juhime tähelepanu, et tulenevalt hiljutisest PlanS-i muudatusest on § 125 lg 1 p 4 alates 13.06.2026 kehtetu.	Arvestatakse. Vastav parandus tehtud.
R. P. 25.06.2026	Esitan oma arvamuse seoses Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi menetlusega. Olen ühe planeeringuala kinnistu omanik ning olen sõlminud arendajaga kokkuleppe tuulepargi kavandamiseks minu maale. Pean oluliseks rõhutada, et minu hinnangul ei ole põllumajandusmaa kasutamine vastuolus tuuleenergia tootmisega. Tuulikute rajamisel jääb valdav osa põllumaast jätkuvalt põllumajanduslikku kasutusse ning maa senine kasutus saab jätkuda ning koostöö tuulearendusega toetab seda. Lüganuse vald on üldplaneeringus juba ette näinud võimaluse kavandada eelvaliku tuulealadel tuuleparke ka põllumajandusmaadele. Seetõttu pean	Teadmiseks võetud. Üldplaneering võimaldab tuuleparkide rajamist ka väärtuslikule põllumajandusmaale juhul, kui see jääb tuuleenergeetika arendamiseks määratud alale, nagu seda on koostatava detailplaneeringu ala, kuid samas hinnatakse KSH-s täiendavalt mõjusid põllumajanduslikule kasutusele, sh võimalikule põllumajandusmaa killustamisele. Tuulikute asukohtade

	oluliseks, et detailplaneeringu menetluses lähtutaks üldplaneeringu põhimõtetest ning hinnataks kavandatava lahenduse tegelikke mõjusid. Lisaks soovin juhtida tähelepanu sellele, et kuigi minu kinnistu on registriandmetes käsitletud kõrge boniteediga põllumaana, ei pruugi see rekultiveeritud maa puhul täielikult kajastada selle tegelikke omadusi ja põllumajanduslikku tootlikkust. Seetõttu pean põhjendatuks, et lähitulevikus hinnataks, KOV poolt maa boniteedi vastavust tegelikule olukorrale. Toetan detailplaneeringu koostamise jätkamist ning palun minu arvamust menetluses arvestada.	valikul kaalutakse põllumaad säästvat tuulikute paigutust. Nõustume, et tuuleparkide rajamine ei välista põllumajandusliku tegevuse jätkumist. Vastupidi – senine praktika näitab, et tuulikud ja põllumajandus saavad samal maa-alal edukalt koos toimida. Tuuliku rajamiseks on püsivalt vajalik teenindusmaa suurus üksnes ligikaudu 0,5 ha, samas kui ülejäänud maa jääb jätkuvalt haritavaks ning seda saab kasutada senisel otstarbel. KSH-s ei hinnata maa boniteedi vastavust väärtusliku põllumajandusmaa kriteeriumitele. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
E. K. 26.06.2026	Seoses Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi esitamisega ettepanekute saamiseks soovin avaldada oma seisukoha maaomanikuna. Olen sõlminud arendajaga kokkuleppe tuulikute kavandamiseks minu kinnistule ning toetan detailplaneeringu menetluse jätkamist. Leian, et maaomaniku tahet tuleb planeerimismenetluses arvestada samaväärselt teiste menetlusosaliste seisukohtadega. Olen oma otsuse teinud teadlikult ning pean tuuleenergia arendamist minu kinnistul sobivaks ja põhjendatuks. Mulle on teada, et Lüganuse valla kehtiv üldplaneering näeb eelvaliku tuulealadel ette võimaluse kavandada tuuleparke ka põllumajandusmaadele. Seetõttu ei pea ma põhjendatuks seisukohti, mille kohaselt üksnes asjaolu, et tegemist on põllumaaga või näiteks kõrge boniteediga maaga, välistaks tuulepargi kavandamise. Põllumajandusega tegelemine sõltub üha enam majanduslikust stabiilsusest. Tuulepargiga seotud koostöö aitab maandada põllumajandusega kaasnevaid riske ning toetab ettevõtte pikaajalist toimimist! Palun minu seisukohta detailplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi koostamisel arvestada.	Teadmiseks võetud. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.

Jaani Talu OÜ H. T. 26.06.2026	Esitan käesolevaga oma seisukoha Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu lähteseisukohtade ning keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi kohta. Olen planeeringualal asuva kinnistu omanik ning minu maa kuulub kavandatava arendusala koosseisu. Olen sõlminud ettevõttega TMW Green kokkuleppe, mis võimaldab minu kinnistule tuulikute kavandamist. Pean oluliseks, et detailplaneeringu menetlus viiakse läbi põhjalikult ning kavandatavat tegevust hinnatakse kehtivate õigusaktide, Lüganuse valla üldplaneeringu, vajalike uuringute ning keskkonnamõju strateegilise hindamise tulemuste alusel. Minu hinnangul on planeerimismenetlus õige koht, kus selgitada välja, kas ja millistel tingimustel on kavandatav lahendus piirkonda sobiv. Arvestades, et kehtivas üldplaneeringus on see piirkond määratud tuuleenergia eelisarendusalaks ning selles on ette nähtud võimalus kavandada tuuleparke ka põllumajandusmaadele, ei pea ma põhjendatuks välistada sellise arenduse kaalumist üksnes maa sihtotstarbe tõttu. Maaomanikuna pean oluliseks, et tuuleenergia tootmine võimaldab jätkata põllumajandusliku maa senist kasutamist. Tuulikud hõivavad maast vaid väikese osa ning ülejäänud maa jääb ka edaspidi haritavaks. See võimaldab ühendada taastuenergia tootmise ja põllumajandusliku tegevuse, toetades maa jätkusuutlikku kasutamist ka tulevikus. Palun minu kui puudutatud maaomaniku seisukohta detailplaneeringu lähteseisukohtade ning keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi koostamisel arvesse võtta.	Teadmiseks võetud. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
Päästeamet 26.06.2026	Ida päästkeskusel puuduvad ettepanekud Aidu ja Aidu-Liiva detailplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi kohta.	Teadmiseks võetud. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
OÜ Aidu Wind Park D. J. K. S. S. OÜ Aidu Wind M. S. 27.06.2026	- Ettepanekud Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (KeHJS) § 13 kohaselt esitatakse KSH programmis muude nõutavate asjaolude hulgas kavandatava tegevusega eeldatavalt mõjutatava keskkonna kirjeldus, seos planeerimisdokumentidega, teave kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega eeldatavalt kaasneva olulise keskkonnamõju, eeldatavate mõjuallikate, mõjuala suuruse ning mõjutatavate	Arvestatakse osaliselt. Detailplaneeringu LS ja KSH programmi ptk 3.3 kavandatava tegevuse seos strateegiliste arengudokumentidega täiendatakse mh Aidu tuulepargi teemaplaneeringu infoga.

	keskkonaelementide kohta. Keskkonnamõju on kavandatava tegevusega või strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnev vahetu või kaudne mõju keskkonnale, inimese tervisele ja heaolule, kultuuripärandile või varale. Eeltoodust tulenvalt tuleb KSH programmi täiendada järgnevate nõuetega: 1. Kajastada vastuolu Aidu tuulepargi teemaplaneeringuga Lüganuse vald on teadlik, et Aidu tuulepargi arendamisega alustati juba 2008. aastal. Aidu tuulepargi planeerimisel, ehitusõiguse taotlemisel, hoonestusõiguste omandamisel, investeerimisotsuste teostamisel ning finantseeringu kaasamisel arvestati Aidu tuulepargi teemaplaneeringus ettenähtuga, sh asjaoluga, et algatatud detailplaneeringuala on maatulundusmaa. Vähimalgi määral ei olnud võimalik investeerimisotsuste teostamisel arvestada võimalusega, et Aidu tuulepargi vahetusse lähedusse kavandatakse maatulundusmaale mastaapset negatiivset mõju omavat tuuleparki. Seega on äärmiselt taunimisväärne KSH eelhinnangus esitatud järeldus, et vaatamata asjaolule, et kavandatava tegevuse ala jääb Aidu tuulepargi teemaplaneeringu kohasele maatulundusmaa juhtotstarbega alale, siis kuna vastaval alal kitsendusi seatud ei ole, siis ei ole kavandatav tegevus vastuolus Aidu tuulepargi teemaplaneeringuga. On ilmne, et maatulundusmaa ei ole ette nähtud tuulepargi arendamiseks ning vastupidist väita on selgelt väär ja eksitav ning KSH programmis sõnaselgelt vastav eelhinnangu eksitav väide ümber lükata.	Planeeringuala on Lüganuse valla kehtivas üldplaneeringus planeeritud potentsiaalselt sobiva alana tuulenergeetika arendamiseks ning üldplaneeringu koostamise menetluses oli kõigil huvitatud isikutel, sh naaberkinnisasjade omanikel, võimalik esitada oma seisukohad ja ettepanekud. Seetõttu ei saa nõustuda väitega, et kavandatav detailplaneering on ainuüksi maatulundusmaa juhtotstarbe tõttu vastuolus Aidu tuulepargi teemaplaneeringuga. Lüganuse valla üldplaneering näeb ette, et uute tuuleparkide kavandamisel tuleb tagada vähemalt üldplaneeringus sätestatud minimaalne vahekaugus naabertuuleparkidest. Planeeringulahenduse kohaselt on nimetatud tingimus täidetud. Seetõttu ei ole põhjendatud käsitleda kavandatavat detailplaneeringut üksnes vahekauguse aspektist vastuolus kehtivate planeeringulahendustega.
	2. Hinnata eraldiseisvalt mõju Aidu tuulepargile võttes arvesse nii püstitatud tuulikud, kui käesolevaks hetkeks veel püstitamata tuulikud. - Hinnata tuleb vähemalt järgnevaid asjaolusid: • mõju tuulikute elektritoodangule; • mõju tuulikute töörežiimidele; • mõju tuulikute kasutegurile; • mõju tuulikute töökindlusele; • mõju tuulikute kasutuseale; • mõju tuulikute hooldusvajadusele; • mõju investeeeringu väärtusele.	Arvestatakse osaliselt. KSH koostamisel on põhjendatud hinnata kavandatava tuulepargi ja olemasoleva Aidu tuulepargi võimalikku aerodünaamilist koostoimet ulatuses, milles see võib kaasa tuua keskkonna- või ruumilise arengu seisukohalt olulisi mõjusid. Vajaduse korral võib selleks koostada sõltumatu wake-analüüsi (lisatud programmi ptk 3.1.1) mille maht täpsustatakse planeeringu koostamise käigus.

	- KSH programm tuleb täiendada nõudega koostada sõltumatu aerodünaamiline modelleerimine (wake analysis), milles hinnatakse kavandatavate tuulikute mõju olemasoleva Aidu tuulepargi kõikidele tuulikutele. Analüüs peab sisaldama vähemalt: • tuulevarju ulatust; • turbulentsi muutust; • aastase elektritoodangu muutust; • energiakao protsenti; • mõju eri tuulesuundades; • vastavust asjakohastele standarditele. - Kuivõrd wake-efekt ei väljendu üksnes toodangu vähenemises, vaid suurendab ka turbulentsi, dünaamilisi koormusi ning seadmete kulumist, tuleb hinnata mõju: • tuulikute eksploatatsioonile; • hooldusvajadusele; • töökindlusele; • kasutuseale. - KSH programm näeb ette mõju hindamise ettevõtlusele ja varale, mille raames tuleb hinnata: • mõju olemasoleva Aidu tuulepargi majanduslikule tasuvusele; • mõju Aidu tuulepargi investeeringu väärtusele; • võimalikku Aidu tuulepargi saamata jäävat tulu; • mõju Aidu tuulepargi tootmisseadmete kasutamise efektiivsusele.	Samas ei ole põhjendatud täiendada KSH programmi nõudega hinnata olemasoleva tuulepargi investeeringu väärtust, majanduslikku tasuvust, võimalikku saamata jäävat tulu ega muid konkurentsiolekorrast tulenevaid ärilisi tagajärgi. KeHJS kohaselt on KSH eesmärk hinnata kavandatava tegevuse olulist mõju keskkonnale ning vajaduse korral inimese tervisele, heaolule, kultuuripärandile ja varale. KSH ei ole mõeldud ühe ettevõtja äririskide, investeeringu tasuvuse ega konkurentsiolekorra analüüsimiseks. Samuti ei ole põhjendatud eeldada mõju tuulikute töökindlusele, hooldusvajadusele või kasutuseale ilma eelneva tehnilise analüüsita. Selliseid mõjusid saab hinnata üksnes juhul, kui aerodünaamiline modelleerimine või muu tehniline analüüs näitab, et kavandatav tuulepark võib põhjustada olulise turbulentsi või muu tehnilise mõju avaldumist olemasolevatele tuulikutele.
	3. Kumulatiivse mõju hindamise täiendamine Kumulatiivse mõju hindamisel tuleb hinnata ka mõju olemasolevate ning varasemalt planeeritud tuuleparkide toimimisele. Kumulatiivne mõju peab hõlmama vähemalt: • Olemasolevate ning varasemalt planeeritud tuuleparkide elektritoodangu muutust; • wake-efektide summeerumist; • piirkondliku tuuleressursi kasutamise muutumist.	Ei arvestata. KSH koostamisel hinnatakse kavandatava tuulepargi kumulatiivset mõju koos teiste olemasolevate ja kavandatavate tuuleparkidega ulatuses, mis on vajalik oluliste keskkonnamõjude väljaselgitamiseks. Ei ole põhjendatud käsitleda olemasolevate või varasemalt kavandatud tuuleparkide elektritoodangu muutust iseseisva kumulatiivse keskkonnamõjuna.

		Elektritoodangu võimalik muutus võib olla aerodünaamilise modelleerimise tehniline väljund, kuid selle hindamise eesmärk on vajadus välja selgitada võimalike füüsikaliste mõjude ulatust, mitte hinnata ühe ettevõtja majanduslikke huve või kaitsta olemasolevate tuuleparkide tootmismahtu. Seetõttu ei ole põhjendatud täiendada KSH programmi nõudega hinnata olemasolevate tuuleparkide elektritoodangu muutust eraldiseisva keskkonnamõjuna. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	4. Võimalikud leevendusmeetmed Kui KSH käigus selgub, et kavandatav tuulepark omab negatiivset mõju Aidu tuulepargile, tuleb KSH aruandes välja töötada konkreetsed leevendusmeetmed, milleks võivad olla näiteks: • tuulikute ümberpaigutamine; • tuulikute arvu vähendamine; • kõrguste muutmise; • töörežiimide piiramine; • mõju põhjustavate tuulikute kavandamisest loobumine.	Ei arvestata. Selgitame, et KSH-s määratakse meetmed kavandatava tegevuse elluviimisega kaasneva ebasoodsa keskkonnamõju ennetamiseks, vältimiseks, vähendamiseks ja leevendamiseks ning põhjendatud juhul kompenseerimiseks. Tuuleressursi kasutamine iseseisvalt ei ole ebasoodne keskkonnamõju, seega kõrvalasuva tuulepargile tekkiv võimalik toodangu vähenemine ei ole lahendatav leevendusmeetmetega. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
H.P. 27.06.2026	Materjali on palju ja on püütud kõike maksimaalselt heas valguses näidata. Samas hiilitakse mööda kõikvõimalikest negatiivsetest mõjudest, ms paari Lüganuse vallas asuva tuulepargiga juba avaldunud. Tundub, et peale tuuliku ringide ringlevad Lüganuse vallas ainult raharattad silme ees. Aga inimesed - neid pole Lüganusele vaja - tuulikutega asendame. Nendel 17-l, mis praegu Aidus tiirlevad on juba negatiivne mõju. Tundlikele inimestele on see avaldanud mõju. Paljud aga ei märkagi, et nende mõtlemine on hajevil, mälu kaob, ebakindlus suureneb. Eriti tuuliste ilmadega muutub olukord hullemaks, kui saabub tuulevaikne periood, on justkui teine hingamine. Need 17 on kuni 185 m, mis juhtub siis, kui veel lähemal hakkavad tiirlema 100	Selgitus. Detailplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) käigus ei jäeta võimalikke negatiivseid mõjusid tähelepanuta – vastupidi, hinnatakse põhjalikult mõju inimese tervisele ja heaolule, sealhulgas müra, varjutuse ja visuaalse mõju kaudu. Samuti analüüsitakse mõjude kumuleerumist olemasolevate tuulikutega ning modelleerimisel arvestatakse ilmastiku ja tingimuste

	m kõrgemad? Kas üldse ette kujutate, mis siin toimuma hakkab? Hullud võivad nii mõtlematult tegutseda. Milleks on vaja Vallavalitsusel minna seda teed, et panna kõrvale veel kõrgemad, võimsamad ja lähemale elanikele?	osas halvemat stsenaariumit (pärituul, metsa ja hoonete puudumine, mis müra levikut takistaks). Planeeringu eesmärk ei ole olemasolevaid probleeme eirata, vaid nende olemasolul need tuvastada ja vajadusel seada leevendusmeetmed või piirangud (sh tuulikute asukoht, arv ja kõrgus). Tuulikute täpsed parameetrid ja paiknemine selgitatakse alles detailplaneeringu menetluse käigus, arvestades uuringute tulemusi. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	3.6.5.1 <i>Tuulikud paigutatakse reeglina tundlikest aladest, sh elamualadest, sellisele kaugusele, mis välistab inimeste elukohas tervist otseselt kahjustava müra esinemise.</i> Mida see tähendab? millisele kaugusele peab selle ehitama? Kui arvestada tõeliste teadlaste uuringutega, siis Eestis pole kohta, kus 100 km raadiuses kedagi ei ela. Need meretuulepargi ehitised kuni 300 m ei sobi maismaale. Vaadates seni kehtestatud planeeringute teemakäsitlusi, siis üheski komisjonis ega volikogu laua taga pole neid, kes oskaksid küsida küsimusi tervise, keskkonna, visuaalse häiringu, kinnisvara kohta. Mis saab nendest monsturnitistest siis, kui saabub arendaja pankrot? See tuleb - ja õige pea. Maailmas on juba küllalt selliseid juhtumeid. Aastakümneid on endise Maidla valla elanikud talunud määvärinaid ja pauke, mis karjääris lõhkamistest tulenes. Elasime üle. Nüüd aga tahame rohkete kuludega taastatud rekultiveeritud põllud - kõrge boniteediga viljakad alad - ja taastuva looduse uuesti segi pöörata. See on KURITEGU! Kuhu jääb toidujulgeolek?	Selgitus. Detailplaneeringu ja KSH käigus modelleeritakse müra ja varjutuse mõjud ning tuulikute asukohad valitakse selliselt, et kehtivaid tervisekaitse nõudeid ei ületataks eluhoonete juures. Lisaks on üldplaneeringus seatud põhimõtte, et tuulikuid ei kavandata elamutele lähemale kui 1 km (erandkorras kuni 750 m kokkuleppel), mis annab täiendava ruumilise puhvertsooni. Teie tõstatatud tervisemõjude küsimus on oluline ning KSH-s käsitletakse eraldi mõju inimese tervisele ja heaolule, sh müra ja madalsagedusliku müra võimalikku mõju. Samuti hinnatakse mõjude kumuleerumist olemasolevate tuulikutega, et arvestada juba toimivaid mõjusid, mida Te oma kogemuses kirjeldate. Mis puudutab tuulikute elutsükli ja võimalikke riske (nt arendaja maksejõuetus), siis need küsimused lahendatakse tavapäraselt ehitus- ja kasutustingimuste ning õiguslike kohustustega, sh võimaliku hilisema demonteerimise kohustusega. Detailplaneeringu ja

		sellele järgneva projekteerimise käigus täpsustatakse ka need tingimused. Rekultiveeritud maade ja põllumaa kasutuse osas arvestatakse, et tegemist on endise karjäärialaga, kus maakasutus on juba inimtegevuse tulemusena muudetud. Üldplaneering võimaldab tuuleparkide rajamist ka väärtuslikule põllumajandusmaale juhul, kui see jääb tuuleenergeetika arendamiseks määratud alale, nagu seda on koostatava detailplaneeringu ala, kuid samas hinnatakse KSH-s täiendavalt mõjusid põllumajanduslikule kasutusele. Tuulikute asukohtade valikul kaalutakse põllumaad säästvat tuulikute paigutust. Selgitame, et tuuleparkide rajamine ei välista põllumajandusliku tegevuse jätkumist. Vastupidi – senine praktika näitab, et tuulikud ja põllumajandus saavad samal maa-alal edukalt koos toimida. Tuuliku rajamiseks on püsivalt vajalik teenindusmaa suurus ligikaudu 0,5 ha, samas kui ülejäänud maa jääb jätkuvalt haritavaks ning seda saab kasutada senisel otstarbel. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	3.6.5.4. <i>Kuigi tuuleparkide mõju kinnisvara hindadele ei ole palju uuritud, on läbiviidud uuringutes tuvastatud, et kinnisvara väärtuse vähenemist võib täheldada tuulepargi arendamise perioodil, samas kui tuulepargi käitamise perioodil olulist negatiivset mõju kinnisvara hindadele ei esine (Tomson A., 2025). Kas see on huumor? Kui paneme monstrumid püsti, muutub kinnisvara väärtus olematuks või hakkame peale maksma.</i>	Selgitus. Dokumendis viidatud uuringu tulemus ei tähenda, et kinnisvara väärtus igal juhul ei muutu, vaid et seni läbiviidud uuringutes ei ole tuvastatud üheselt ja kõikjal esinevat pikaajalist olulist negatiivset mõju kinnisvara hindadele tuulepargi käitamise ajal. Samas on uuringud eri riikides ja piirkondades andnud erinevaid tulemusi ning mõju võib sõltuda piirkonna eripäradest, tuulikute

		nähtavusest, kaugusest elamutest ning kohalikust kinnisvaraturust. Teie poolt tõstatatud mure on põhjendatud ning seetõttu käsitletakse KSH raames eraldi ka mõju kinnisvarale ja maakasutusele. Samuti hinnatakse visuaalset mõju, müra ja varjutust, mis võivad mõjutada inimeste hinnangut elukeskkonna kvaliteedile. Planeeringu koostamisel ei eeldata, et mõju kinnisvara väärtusele puudub, vaid selle olemasolu ja ulatust tuleb hinnata võimalikult objektiivselt olemasoleva teaduskirjanduse, uuringute ning kohalike olude põhjal. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	3.6.13 Aidu Veespordikeskuse detailplaneering, mille eesmärgiks on maa-ala kruntideks jaotamine, sihtotstarbe ja ehitusõiguse määramine ehitiste rajamiseks. Tuulepargi rajamisega võib kaasneda olukord, kus Aidu veespordikeskuse taristut ei saagi välja ehitada või kaasneb liigne müra, varjutus ja/või visuaalne häiring. Aidu Veespordikeskus: kui palju investeeringuid, et piirkonda taastada. Aga kui avalikkus saab teavituse tegelikust infraheli väljast ja mõjudest- siis paljud inimesed keelduvad tulevikus seda atraktiivseks ehitatud kohta külastamast! Mõelge peaga, mitte tagumise otsaga!	Selgitus. Aidu Veespordikeskuse detailplaneeringu elluviimist on alustatud, kuid seda ei ole tänaseks täielikult realiseeritud. Detailplaneeringu edasise elluviimise võimalusi ja ulatust on hinnanud veespordikeskuse arendaja, kes on pidanud otstarbekaks kaaluda detailplaneeringu lahenduse ajakohastamist, arvestades piirkonna terviklikku ruumilist arengut, sealhulgas taastuvenergiapargi kavandamist. Sellest tulenevalt kavandatakse Aidu Veespordikeskuse detailplaneeringu osalist kehtetuks tunnistamist üksnes nendes osades, kus maaomaniku ja arendaja hinnangul on otstarbekas muuta senist planeeringulahendust ning kus see on vajalik detailplaneeringute omavahelise kooskõla tagamiseks. Tegemist ei ole olukorraga, kus taastuvenergiapark iseenesest tingiks kogu veespordikeskuse detailplaneeringu muutmise, vaid planeeringulahenduste omavahelise kooskõlastamisega,

		lähtudes maaomaniku ja arendaja arenguplaanidest ning eelistustest. Planeeringu koostamisel hinnatakse tuulikute mõju inimesele ja keskkonnale õigusaktides ette nähtud ulatuses. Sealhulgas hinnatakse müra ning vajaduse korral ka madalsagedusliku müra mõju asjakohaste uuringute, metoodikate ja kehtivate nõuete alusel. KSH järelused tuginevad teaduspõhisele analüüsile. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Ida-Viru põhjavesi on kehvast seisusest. Tuulikute labadelt lenduv mürgine plast jõuab kunagi täiendavalt põhjavette, kiiremini aladelt, mis on kaevandatud. Lügänu vallas saab kontsentratsioon kõrge olema.	Selgitus. Teemat on käsitletud programmis ptk 3.6.10. Mikroplasti võimalikku teket ja keskkonda sattumist on seostatud tuulikute labadega, mis on peamiselt valmistatud klaasplastist ning kuluvad välitingimustes sademete ja tuule mõjul. Kuigi uuringuid selles valdkonnas, nagu ka mikroplasti tekkemehhanismide kohta üldiselt, on veel vähe, viitavad senised tulemused sellele, et tuulepargid ei ole märkimisväärne mikroplasti allikas. Seni läbi viidud uuringud näitavad, et kuigi tuuleparkide piirkondades esineb mikroplasti, ei vasta selle koostis tuulikute labade materjalile. Lisaks ei ole täheldatud, et mikroplasti kontsentratsioon tuuleparkide aladel oleks kõrgem võrreldes ümbritsevate piirkondadega (Teng, W. jt. 2018³).

³ Teng. W., Xinqing, Z., Baojie, L., Yao, Y., Li, J., Hejiu, H., Yu, W., Chenglong, W. (2018.) Microplastics in a wind farm area: A case study at the Rudong Offshore Wind Farm, Yellow Sea, China. Marine Pollution Bulletin. 128. 10.1016/j.marpolbul.2018.01.050.

		Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Müra ja tervisehäired, mida sellised võimsad tuulikud tekitavad on praegu Sopi-Tootsi aladel juba tõsised. Inimesed lahkuvad oma kodudest, et tervist hoida. Mõõtmised, mis seal pidanuksid asjale selgust tooma on seni tegemata, sest (loe siit) TUULIKULAHINGUD › Aasta jagu põhjendusi ja punkt Utilitaselt – Postimees ei saanud tuulepargis sõltumatut ametlikku müramõõtmist tellida Käige ja rääkige seal kohapeal inimestega. Nende probleemid on tõsised, ainult ametnikud ja arendajad vaatavad kõigest mööda või vastupidi kiidavad takka kui vajalik ja nn avalik huvi.	Selgitus. Planeeringu menetluses hinnatakse kavandatava tegevuse mõju inimese tervisele ja heaolule. Selleks koostatakse keskkonnamõju strateegiline hindamine, mille käigus hinnatakse muu hulgas tuulikute mürataset ning selle vastavust kehtivatele õigusaktidele ja asjakohastele hindamismetoodikatele. Planeeringumenetluse eesmärk on välja selgitada, kas kavandatav tegevus on konkreetses asukohas ja kavandatavas mahus vastuvõetav ning milliseid tingimusi või leevendusmeetmeid on vaja rakendada. Juhul kui uuringute tulemused näitavad olulise negatiivse mõju riski, tuleb seda planeeringulahenduse koostamisel arvesse võtta. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Mitmed tuulikud on töös: KUS ON SEE LUBATUD ODAV ELEKTER? Aina kallimaks läheb. Energiajulgeolek on tagamata. Ettevõtted sulgevad uksi. Maksumaksjad on nende kummituste kinnimaksjad. https://arvamus.postimees.ee/8497064/ivo-okas-arvi-hamburg-eli-kliimaeesmarkidega-valditav-kahju-on-kumneid-kordi-vaiksem-kui-tekkivad-kulud Kallis roheenergia on viinud nõudluse vähenemisele. See on reaalsus. Vähem võrgust ostetud elektrit tähendab ühtlasi vähem maksude laekumisi riigile. Väheneb elektriaktsiisi ja käibemaksu laekumine ning samuti vähenevad võrguettevõtjate tulud. Elektriliinid, alajaamad, sagedus reservid ja kogu elektrisüsteemi ülalpidamine tuleb aga tagada sõltumata sellest, kui palju elektrit võrgu kaudu liigub. Kui püsikulud jagunevad väiksema müügi mahu peale, suureneb surve võrgutasude tõusuks. Ja elekter läheb veelgi kallimaks.	Selgitus. Esitatud küsimused puudutavad riiklikku energia-, majandus-, maksu- ja julgeolekupoliitikat ning ei kuulu käesoleva detailplaneeringu ega keskkonnamõju strateegilise hindamise esemesse. Detailplaneeringu menetluse eesmärk on hinnata, kas kavandatav ruumilahendus on konkreetses asukohas sobiv ning millised on selle mõjud, lähtudes kehtivatest õigusaktidest, planeeringudokumentidest ja keskkonnamõju hindamise tulemustest. Menetluses hinnatakse muu hulgas mõju inimese tervisele ja

	Mitmed vallad käivad arendajatega kohut, sest ei soovi tuulikuid oma valla piiridesse. Miks Lüganusel on kõik vastupidi? Lausa kirjutame kinnitamata riigikogu eelnõu juurde palvekirju, et 5 miljonit vallale on vähe, kõikide planeeringute eest oodatakse hüvitist. Kohe ja ratsa rikkaks! Sama paralleel: 5 rikkama riigi hulka- ainult altpoolt arvestuses. KÜSIN: kelle huvides ning missuguste kulude ja tagajärgedega meie elukeskkonnas otsuseid tehakse? Kohalikku vastuseisu või sisulisi küsimusi ei saa vaigistada ega tembeldada valelikeks seetõttu, et need on arendajatele või poliitikakujundajatele ebamugavad.	heaolule, looduskeskkonnale, kultuuripärandile, varale ning muudele asjakohastele keskkonnaaspektidele. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Alates 01.07.2015 algatab, korraldab koostamise ja kehtestab KOV EP ja selle KSH KOV. KOVi pädevuses on mh planeeringu realiseerimise ja kehtestamise võimalikkuse hindamine lähtuvalt KSH tulemustest ja kooskõlastajate tagasisidest. Meie vallas on pädevus ainult oodata ametitelt kooskõlastusi ja sisulist analüüsi või uurimust ei tee vallas keegi. Meie pere kõik liikmed on selle arenduse vastu.	Selgitus. Planeerimisseadusest tulenevalt on kohaliku omavalitsuse ülesanne planeeringu menetlemine, mõjude kaalumine ning otsuse tegemine, võttes arvesse koostatud uuringuid, keskkonnamõju strateegilise hindamise tulemusi, asutuste seisukohti ning avalikkuse ettepanekuid. KSH eesmärk on muu hulgas hinnata kavandatava tegevuse mõju inimese tervisele, heaolule, varale ja looduskeskkonnale ning anda otsustamiseks vajalik sisuline teave. Puudub vajadus detailplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.